

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Problémy současné české bytové politiky a její řešení
v konkrétní lokalitě (případová studie Janov)**

Vypracovala: Věra Rusnáková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Eva Kučerová

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Rusnáková Věra

Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Most

Název práce

Problémy současné české bytové politiky a její řešení v konkrétní lokalitě (případová studie Janov)

Anglický název

Contemporary problems of Housing Policy and its Solution (case study Janov locality)

Cíle práce

Zhodnocení vlivu sociálních a ekonomických faktorů na lokální bytovou politiku a využití veřejné politických nástrojů:

1. Identifikovat a analyzovat aktéry lokální bytové politiky
2. Identifikovat hlavní problémy, příčiny a důsledky lokální bytové politiky

Metodika

Analýza aktérů, strom problémů

Osnova:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Sociální politika - vymezení principů a pravidel sociální politiky se zvláštním zřetelem k oblasti bytové politiky
4. Welfare State - vymezení konceptu sociálního státu a souvisejících východisek se zaměřením na klíčové aktéry sociální případně bytové politiky a jejich úlohu v řešení bytové politiky
5. Bytová politika v EU a ČR - základní přístupy a model v řešení bytové otázky v ČR a vybraných evropských zemích
6. Empirická studie případu lokální bytové politiky a využití sociálně politických nástrojů v ekonomickém, politickém, demografickém a sociálním kontextu lokality (s využitím techniky studia dokumentů, dotazování)
7. Závěr
8. Seznam literatury
9. Přílohy

Harmonogram zpracování

- 01/2011-05/2011 – zpracování kapitol Úvod, Cíl a metodika.
06/2011-10/2011 – vypracování a konzultace pracovní verze TČ práce.
10/2011-11/2011 – vypracování a konzultace finální verze TČ práce a předběžného návrhu EČ práce.
11/2011-12/2011 – vlastní empirický výzkum, terénní šetření.
01/2012-02/2012 – vypracování a konzultace pracovní verze EČ práce.
02/2012-03/2012 – vypracování a konzultace finální verze EČ a návrhu závěrů.
02/2012-03/2012 – vypracování a konzultace finální verze závěrů práce.
03/2012-04/2012 – formální úpravy práce.

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

sociální politika, bytová politika, Welfare State, sociální vyloučení (exkluze), privatizace bytového fondu, případová studie, analýza aktérů, strom problémů, Janov, Město Litvínov, SBD Krušnohor, Agentura pro sociální začleňování romských lokalit, CPI Byty, a. s., Czech Coal Group, Dělnická strana

Doporučené zdroje informací

POTÚČEK, Martin. Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 188 s. ISBN 80-858-5026-5.

POTÚČEK, Martin. Sociální politika. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995.

VEČEŘA, Miloš. Sociální stát: Východiska a přístupy. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996.

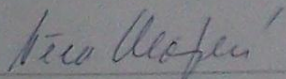
VESELÝ, Arnošt. Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Vyd. 1. Praha: SLON, 2007. Studijní texty, 40. ISBN 978-808-6429-755. s. 218.

Vedoucí práce

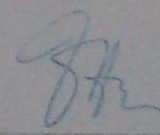
Kučerová Eva, Ing.

Termín odevzdání

listopad 2012

prof. PhDr. Ing. Věra Majerová, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

V Praze dne 27.11.2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci Problémy současné české bytové politiky a její řešení v konkrétní lokalitě (případová studie Janov) jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce Ing. Evy Kučerové a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. 11. 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Evě Kučerové, vedoucí mé diplomové práce, za její odborné vedení a cenné připomínky a rady.

Problémy současné české bytové politiky a její řešení v konkrétní lokalitě (případová studie Janov)

Contemporary Problems of Czech Housing Policy and its Solution (Case study Janov locality)

Abstrakt: Práce představuje problémy současné české bytové politiky na příkladu lokální bytové politiky Města Litvínova na sídlišti Janov. Sleduje vlivy sociálních a ekonomických faktorů na lokální bytovou politiku a využití veřejně politických nástrojů v lokální bytové politice. Ústředním problémem lokální bytové politiky je privatizace bytového fondu, která v případě Janova zapříčinila vznik sociálně vyloučené lokality. V teoretické části jsou obsaženy kapitoly sociální politika, Welfare State a Bytová politika EU a ČR. Zvláštní zřetel je věnován modelům sociálního bydlení v ČR i v zemích EU. Praktická část představuje případovou studii lokální bytové politiky v Janově. V rámci výzkumu byly využity metody analýza aktérů a strom problémů.

Abstract: The thesis presents problems of a contemporary Czech housing policy on the example of local housing policy in Litvínov - suburb of Janov. Thesis monitors the impact of social and economic factors on the local housing policy and the using of public policy instruments in the local housing policy. Main problem of the local housing policy is housing privatization, which in the case of Janov caused the emergence of socially excluded locality. The theoretical part contains chapters Social Policy, Welfare State and Housing Policy of the EU and the Czech Republic. Special attention is devoted to models of social housing in the Czech Republic and countries of the EU. The practical part presents a case study of the local housing policy in Janov. For the research were used methods as stakeholder analysis and problem tree diagram.

Klíčová slova: sociální politika, bytová politika, Welfare State, sociální vyloučení (exkluze), privatizace bytového fondu, případová studie, analýza aktérů, strom problémů, Janov, Město Litvínov, SBD Krušnohor, Agentura pro sociální začleňování romských lokalit, CPI Byty, a. s., Czech Coal Group, Dělnická strana

Keywords: Social Policy, Housing Policy, Welfare State, Social Exclusion, Privatization of the Housing Stock, Case study, Stakeholder analysis, Problem tree diagram, Janov, Litvínov, SBD Krušnohor, Agentura pro sociální začleňování romských lokalit, CPI Byty, a. s., Czech Coal Group, Dělnická strana

Obsah

1.	Úvod.....	1
2.	Cíle práce a metodika.....	3
2.1.	Cíle práce.....	3
2.2.	Metodika.....	3
2.2.1.	Analýza aktérů.....	3
2.2.2.	Strom problémů.....	4
3.	Sociální politika.....	5
3.1.	Vymezení pojmu sociální politiky.....	5
3.2.	Principy sociální politiky.....	5
3.3.	Funkce sociální politiky.....	6
3.4.	Objekty a subjekty sociální politiky.....	7
4.	Welfare State.....	8
4.1.	Vymezení pojmu Welfare State.....	8
4.2.	Základní typologie Welfare State.....	8
4.3.	Vývoj českého sociálního státu.....	10
4.4.	Klíčoví aktéři sociální politiky a jejich úloha v bytové politice.....	11
4.4.1.	Evropská unie.....	11
4.4.2.	Stát a jeho orgány.....	12
4.4.3.	Kraj.....	12
4.4.4.	Obec.....	13
4.4.5.	Ostatní aktéři.....	14
5.	Bytová politika EU a ČR.....	14
5.1.	Vymezení pojmu bytové politiky.....	14
5.2.	Základní přístupy bytové politiky.....	15
5.3.	Modely řešení bytové otázky.....	17
5.3.1.	Francie.....	18
5.3.2.	Velká Británie.....	19
5.3.3.	Rakousko.....	20
5.3.4.	Slovensko.....	21
5.3.5.	Česká republika.....	22
6.	Empirická studie lokální bytové politiky.....	24
6.1.	Analýza aktérů.....	24
6.1.1.	Město Litvínov.....	24
6.1.1.1.	Charakteristika aktéra.....	24
6.1.1.2.	Postoj a zájem aktéra na problému.....	25
6.1.1.3.	Postoje dalších zúčastněných aktérů.....	27
6.1.1.4.	Shrnutí.....	29
6.1.2.	RLRE Tellmer Property s.r. o.	31
6.1.2.1.	Charakteristika aktéra.....	31
6.1.2.2.	Postoj a zájem aktéra na problému.....	32
6.1.2.3.	Postoje dalších zúčastněných aktérů.....	32
6.1.2.4.	Shrnutí.....	33
6.1.3.	CPI BYTY, a. s.	35
6.1.3.1.	Charakteristika aktéra.....	35
6.1.3.2.	Postoj a zájem aktéra na problému.....	35
6.1.3.3.	Postoje dalších zúčastněných aktérů.....	36
6.1.3.4.	Shrnutí.....	38
6.1.4.	Stavební bytové družstvo Krušnohor.....	39

6.1.4.1.	Charakteristika aktéra	39
6.1.4.2.	Postoj a zájem aktéra na problému	40
6.1.4.3.	Postoje dalších zúčastněných aktérů	42
6.1.4.4.	Shrnutí	43
6.1.5.	Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách	45
6.1.5.1.	Charakteristika aktéra	45
6.1.5.2.	Postoj a zájem aktéra na problému	46
6.1.5.3.	Postoje dalších zúčastněných aktérů	48
6.1.5.4.	Shrnutí	49
6.1.6.	Czech Coal Group	50
6.1.6.1.	Charakteristika aktéra	50
6.1.6.2.	Postoj a zájem aktéra na problému	50
6.1.6.3.	Postoje dalších zúčastněných aktérů	51
6.1.6.4.	Shrnutí	53
6.1.7.	Dělnická strana	54
6.1.7.1.	Charakteristika aktéra	54
6.1.7.2.	Postoj a zájem aktéra na problému	56
6.1.7.3.	Postoje dalších zúčastněných aktérů	56
6.1.7.4.	Shrnutí	58
6.1.8.	Další aktéři	59
6.2.	Strom problémů	60
7.	Závěr	65
8.	Seznam literatury	69
9.	Přílohy	71

1. Úvod

Janov je součástí severočeského města Litvínov v okrese Most v Ústeckém kraji. Ohlédnou-li se do jeho historie, je třeba zmínit, že je situován na území bývalých Sudet. Na sklonku 19. století se v jeho okolí významněji zahájila hnědouhelná těžba. Za 2. světové války Němci z tohoto uhlí začali vyrábět pohonné hmoty a položili tak základy pro další rozvoj zdejšího průmyslu. Po skončení války byli Sudetští Němci odsunuti a oblast byla osídlována Čechy a Slováky z chudých regionů. Zvyšování počtu obyvatel i další rozšiřování těžby uhlí, které postupem času musela ustoupit řada obcí, si žádalo novou bytovou výstavbu. V 70. letech byly položeny první základy panelového sídliště Janov. Na přelomu let 70. a 80. se v jeho domech svými sousedy stali jak lidé zcela nově příchozí za prací ze všech koutů tehdejšího Československa, tak lidé z blízkého okolí, jejichž domovy padly v rámci upřednostnění těžby. Společné soužití fungovalo bez výraznějších potíží až do roku 1989.

Pád totality, nejen pro Janov, znamenal prudké omezení bytové výstavby. Rovněž trh práce doznal v průběhu prvního porevolučního desetiletí obrovských změn. Vedle postupného tlumení hnědouhelné těžby probíhala restrukturalizace zdejšího chemického, strojírenského, energetického a textilního průmyslu, což vyústilo v enormní nárůst nezaměstnanosti. Tu místní občané řešili nejčastěji migrací z lokality nebo naopak setrváním a žitím na sociálních dávkách.

Po roce 2000 zahájilo Město Litvínov privatizaci svého bytového fondu v Janově. Bytové jednotky byly prvotně nabízeny svým původním nájemníkům, mnozí z nich však odkoupení nebyli platebně schopní. V roce 2005 tudíž Město Litvínov realizovalo vypsání veřejné soutěže na odprodej zbylého bytového fondu Janova – vítězství následně připadlo firmě Tellmer. Krátce po tomto počínu bylo započato sestěhovávání tzv. nepřizpůsobivých osob z nejrůznějších částí republiky, zvláště pak z lukrativnějších míst Prahy, ale i z center dalších českých měst.

Dřívější průběžný odliv ekonomicky silnějších obyvatel tímto okamžikem ještě posílil. Změna socioekonomického složení místního obyvatelstva se, kromě jiného, také stále více promítala do cen nemovitostí. Velké byty s plochou kolem 80 m² prudce klesaly k rekordně nízkým částkám sahajícím i pod hranici 100 000 Kč. Mezi lidmi zcela logicky panovalo dlouhodobé sociální pnutí, které vy eskalovalo na podzim roku 2008 opakovanými etnickými zabarvenými protestními akcemi pod záštitou tehdejší Dělnické strany. Mnozí neromští

obyvatelé Janova akce tohoto typu neskryvaně podporovali, neboť v nich spatřovali naději k nastartování politického zájmu s výhledem na řešení stávající situace. Leden 2009 přinesl sídlišti Janov statut oficiální sociálně vyloučené lokality, což v jediné své pozitivní stránce znamenalo jednodušší přístup k finančním prostředkům určeným na sociální projekty a na revitalizaci sídliště. Roky 2010 a 2011 pak skutečně přinesly citelné zlepšení situace v Janově, přičemž zásluhy na ní si přičítá vícero subjektů najednou. Učinila bych však významnou chybu, kdybych opomněla skutečnost, že problém se vlastně „tak trochu vyřešil i sám“, tedy přesněji nevyřešil, ale rozptýlil se a přenesl se jinam.

Uvedený souhrn nejvýznamnějších janovských událostí patrně není ničím zcela neznámým. Odborná veřejnost případ Janova znala jako jednu z tehdejších 330 sociálně vyloučených lokalit neboli ghett dle sociologa Gabala. I laická veřejnost svého času v médiích mohla slyšet a číst slovo Janov skloňované ve všech pádech. Bohužel většina z těchto informací byla předkládána primárně jen jako jakási „senzace“, nikoli jako vážný podnět k odborné diskusi a navazujícím opatřením. Je nesporné, že lokalit s podobnou problematikou jako je v Janově stále přibývá, tudíž se jedná o stále aktuální téma současné sociální a konkrétně též současné české bytové politiky. Problém byl ale dlouhodobě podceňován, například ještě ani Koncepce bydlení ČR do roku 2020 schválená v roce 2011 na něj téměř nereaguje.

Hlavním cílem mé práce je zhodnocení vlivu sociálních a ekonomických faktorů na lokální bytovou politiku a možností využití veřejně politických nástrojů. Toho jsem se pokusila dosáhnout identifikováním aktérů lokální bytové politiky se zvláštním zřetelem na jejich zájmy a identifikováním a rozklíčováním hlavních problémů, příčin a důsledků lokální bytové politiky.

Strukturu celé práce jsem volila dle standardních postupů, je tedy rozdělena na dvě stěžejní části. První z nich představuje teoretické zakotvení zkoumaného problému a obnáší kapitoly Sociální politika, Welfare State a Bytová politika v EU a ČR. Druhá z nich je samostatná kapitola Empirická studie lokální bytové politiky. Ta již představuje samotné praktické rozkrývání zkoumaného problému především za pomoci využití metod analýzy aktérů a stromu problémů.

Motivací k volbě tohoto tématu byly mé osobní vazby na lokalitu Janova a částečně též mé profesní zaměření.

2. Cíle práce a metodika

2.1. Cíle práce

Základním cílem této práce je zhodnocení vlivu sociálních a ekonomických faktorů na lokální bytovou politiku a využití veřejně politických nástrojů. Aspekty zkoumaného problému jsem dále rozdělila na následující dílčí cíle:

1. Identifikovat a analyzovat aktéry lokální bytové politiky
2. Identifikovat a obsáhnout hlavní problémy, příčiny a důsledky lokální bytové politiky

2.2. Metodika

V první fázi zpracování studie jsem prováděla systematický sběr relevantního materiálu, tedy veškeré dostupné písemné i elektronické dokumentace související s lokální bytovou, případně sociální politikou Janova. Vycházela jsem nejprve pouze z lokálních zdrojů, především z místního tisku, z webových stránek místního charakteru či ze strategických a koncepčních dokumentů Města Litvínova. Řadu cenných informací jsem posléze shromáždila též z celostátních médií, což svědčí o skutečné závažnosti problému Janova. V další fázi jsem nashromážděné dokumenty studovala a analyzovala. Následně, za pomoci metody analýzy aktérů a strom aktérů jsem se snažila naplnit stanovené cíle práce.

2.2.1. Analýza aktérů

Záměrem této analýzy je „*identifikovat všechny jednotlivce, skupiny či organizace, kterých se daná politika týká, poznat jejich jednání, záměry, a vzájemné vztahy a zhodnotit jejich vliv, zdroje a zájem na realizaci určité politiky.*“¹ Pomocí analýzy aktérů jsem zjišťovala uvedené charakteristiky jednotlivých aktérů bytové politiky na sídlišti Janov. Konkrétní data jsem rozkrývala především na základě studia dokumentů a tisku, velmi omezeně také rozhovory s volnou strukturou. Tomuto však samozřejmě nejdříve předcházela identifikace všech hlavních aktérů.

Analýzu aktérů jsem strukturovala v následujícím pořadí. Nejprve jsem vždy uvedla charakteristiku aktéra, dále postoj a zájem aktéra na problému, poté postoje dalších

¹ *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe.* Vyd. 1. Editor Arnošt Veselý, Martin Nekola. Praha: SLON, 2007. Studijní texty, 40. ISBN 978-808-6429-755. s. 218.

zúčastněných aktérů ve vztahu ke zkoumanému aktérovi a nakonec jsem učinila shrnutí zjištěného.

K negativům této metody patří její založení na subjektivním úsudku. Dále hrozí, že se nepodaří zachytit všechny účastné aktéry. Určitým omezením konkrétně mého výzkumu je skutečnost, že téměř výhradně jsem s dotčenými aktéry nekomunikovala přímo, například pomocí osobního rozhovoru. Důvodem toho je, zvláště u stěžejních aktérů lokální politiky, značná obtížnost takového interview dosáhnout. Na druhou stranu jsem přesvědčená o tom, že osobní jednání není zárukou získání objektivních informací.

2.2.2. Strom problémů

K ujednacení zkoumaného problému jsem využila metody Strom problémů. „*Strom problémů je univerzální metoda identifikace, prioritizace a vizualizace problémů. Jde o diagram příčin a důsledků, tj. faktorů, které způsobují určitý problém. Stejně jako každý strom má i strom problémů „kmen“, „kořeny“ a „větve“. Kmen představuje klíčový problém, kořeny příčiny problému a větve důsledky tohoto problému.*“²

Při sestavování stromu problémů je třeba dodržovat určitý postup. Nejprve je nutno, nejlépe na papírové kartičky, zaznamenat negativní výroky týkající se formulovaného problému. Tyto výroky jsou poté seskupovány dle jejich podobnosti či příbuznosti. Následně probíhá identifikace klíčového problému, tj. toho, který se zdá být v centru všech problémů. Poté se zhodnocují všechny ostatní výroky, které se ještě dále rozčleňují na příčiny a důsledky problémů. Potom již probíhá samotné grafické znázornění stromu problémů. Klíčový problém je vždy situován ve středu, pod ním jsou umístěny příčiny, nad ním pak důsledky. Pakliže některé příčiny vyvolávají určitý důsledek ve vzájemném působení, jsou zakresleny vedle sebe pod efekt, který způsobují. Před dokončením diagramu je třeba provést celkovou kontrolu logiky stromu. Vedle logiky musí být kladen důraz na přehlednost, neboť strom má představovat zjednodušení, které nastiňuje souvislosti v základní fázi formulace problémů.³

Metoda stromu má své výhody ve své názornosti problému, avšak její úskalí spočívá v tom, že realita je někdy velmi složitá a interakce často probíhají obousměrně. Naprostá

² *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Editor Arnošt Veselý, Martin Nekola. Praha: SLON, 2007. Studijní texty, 40. ISBN 978-808-6429-755. s. 218.

³ Tamtéž, s. 219

většina problémů tak nemá jednoznačné lineární uspořádání.⁴ V tomto tedy spatřuji největší riziko případné chyby ve výzkumu.

3. Sociální politika

3.1. Vymezení pojmu sociální politiky

Sociální politiku není možno vymezit jednou všeobecně platnou definicí. V obecné rovině však bývá popisována jako záměrná společenská činnost, která si klade za cíl pozitivně působit na sociální dění. Jako společný základ různých širších definic sociální politiky jsem identifikovala především zájem o blaho jedince či společnosti, orientaci na problém, propojenost s redistributivními mechanismy a z toho vyplývající náročnost na veřejné zdroje při její aplikaci v praxi.

S ohledem na uvědomění si širokého rozsahu sociální politiky bývá při jejím definování užita škála oborů, které do ní náleží. Patří sem tedy například sociální zabezpečení, politika zaměstnanosti, vzdělávací politika, zdravotní politika nebo bytová politika, jež je ústředním tématem mé práce.

Pro účely zpracování empirické části jsem vycházela z definice sociální politiky jako *politiky*. Z tohoto pohledu budu sociální politiku, resp. bytovou politiku, zkoumat se zaměřením na politické procesy pro ni typické: „*kdo jsou její aktéři, jaké jsou jejich zájmy, proč a jak se navrhují, přijímají a realizují sociálně politické koncepce i jednotlivá rozhodnutí, jakých nástrojů se při tom používá apod.*“⁵

3.2. Principy sociální politiky

Preference určitých typů principů sociální politiky vždy korespondují s hodnotovým a ideologickým zaměřením konkrétní země. Nejčastěji uplatňované principy uvádím dle Krebse⁶ následovně:

- **Princip sociální spravedlnosti** – sociální spravedlnost je určována pravidly, podle kterých jsou v dané společnosti rozdělovány prostředky, příležitosti a předpoklady

⁴ Tamtéž

⁵ POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 49

⁶ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854.

mezi jednotlivce či určité skupiny. Tento princip si je vědom relativity pojmu sociální spravedlnosti, proto je dále specifikován třemi možnými přístupy k problematice spravedlnosti: každému stejně, každému dle jeho potřeb a každému dle jeho zásluh.

- **Princip sociální solidarity** – princip vzájemné sounáležitosti vychází z poznání o nezbytnosti určité spolupráce mezi lidmi, do jisté míry jsou lidé odkázáni na druhé. Solidarita může probíhat dobrovolně či nedobrovolně. Dále je dělena na solidaritu horizontální, například solidarita zaměstnaných s nezaměstnanými, a vertikální solidaritu, například mezinárodní, státní, regionální či jednotlivců.
- **Princip subsidiarity** – princip je vysvětlován jako spojení vlastní odpovědnosti se solidaritou. Vychází z faktu, že si každý má zkusit pomoci sám. Nedaří-li se, měla by pomoc nabídnout rodina. Jestliže ani tato pomoc není adekvátní, mělo by být vyhledáno další společenství, stát má být osloven k pomoci až jako poslední subjekt. Stát však zabezpečuje takové podmínky, aby si každý mohl pomoci sám.
- **Princip participace** – vychází z myšlenky, že by se každý měl mít možnost podílet se na tom, co nějakým způsobem ovlivňuje jeho další život. Občanům je dán prostor k zapojení se do tvorby sociální politiky. Princip participace usiluje o odklon vnímání člověka jako objektu sociální politiky, neboť zapojením se stává jejím plnoprávným subjektem. Předpokladem aplikace principu je však informovanost, vzdělanost a vyzrálост občanů a zároveň právní a institucionální podmínky pro fungování tohoto principu.

Právě poslední princip, princip participace, je v posledních letech stále častěji aplikován jako východisko pro formulaci a implementaci lokálních sociálních politik. Příkladem toho se, postupem času, stala i sociální politika vztahující se k sídlišti Janov, což blíže vysvětluji v empirické části mé práce.

3.3. Funkce sociální politiky

Podle Potůčka mají funkce sociální politiky sloužit k eliminování nežádoucích jevů jako je například chudoba, deprivace a sociální vyloučení jednotlivců a skupin a měly by navozovat klima pro společenskou soudržnost.⁷

Dle Krebse⁸ jsem popsala základní funkce sociální politiky následovně:

⁷ POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, 399 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 35. sv. ISBN 80-864-2950-4.

- **Funkce ochranná** – jejím posláním je řešení již vzniklých nepříznivých událostí či zmírnění nebo odstranění z nich vyplývajících důsledků.
- **Funkce rozdělovací a přerozdělovací** – představuje nejvýznamnější funkci sociální politiky. Nezahrnuje pouze finanční přerozdělování, týká se též rozdělování šancí. Přerozdělovací mechanismy jsou používány tehdy, pokud primární rozdělení na základě tržních mechanismů selhává.
- **Funkce homogenizační** – je definována směřováním k příjmovému vyrovnání a odstraňování společenské nerovnosti.
- **Funkce stimulační** – usiluje o podněcení žádoucího sociálního jednání skupin či jednotlivců.
- **Funkce preventivní** – spočívá ve snaze zabránit vzniku nepříznivých životních situací a odstraňovat jejich příčiny.

Shora uvedené funkce sociální politiky spolu vždy do určité míry souvisí. Úkolem státu a samospráv, jenž se ne vždy daří úspěšně plnit, je jejich zkoordinování v praktické každodenní politice.

3.4. Objekty a subjekty sociální politiky

Za objekty sociální politiky jsou považováni všichni ti, na něž jsou opatření této politiky cílena resp., pro něž jsou vytvářena. Objektem sociální politiky tak mohou být všichni obyvatelé, určité skupiny obyvatel nebo jen vybraní jednotlivci v závislosti na typu opatření sociální politiky. Na příkladu sociálně politických opatření v oblasti bydlení ukazují, že v obecné rovině jsou tato opatření cílena pro všechny, neboť všichni máme potřebu bydlet. Konkrétní opatření např. v podobě sociálního bydlení je však již směřováno pouze vybraným sociálním skupinám, tedy vybraným objektům sociální politiky.

Za subjekty sociální politiky jsou považováni všichni ti, kteří disponují možnostmi, schopnostmi, prostředky a motivací k sociálním aktivitám, a tyto aktivity následně naplňují. Subjekty sociální politiky jsou nejčastěji děleny na státní či nestátní subjekty, dále pak na tržní a netržní subjekty. Nejvýznamnějším subjektem je stát a jeho orgány. V empirické části tohoto textu představují také další subjekty sociální politiky, především obec jako samosprávu, stavební bytové družstvo a soukromé společnosti.

⁸ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854.

Jeden jedinec nebo jedna instituce může být současně v roli subjektu i objektu sociální politiky. Všichni, kdo se nějakým způsobem účastní sociální politiky, jsou společně označováni jako aktéři sociální politiky.

4. Welfare State

4.1. Vymezení pojmu *Welfare State*

Termín Welfare State je ústředním termínem teorie sociální politiky. Pojem nemá svůj český ekvivalent, nejčastěji je překládán jako stát blahobytu, stát veřejných sociálních služeb nebo sociální stát – tento pojem budu také v práci dále užívat. Welfare State, dle jedné z definic „označuje stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců či rodiny, nýbrž i věcí veřejnou. Každému z jeho občanů se dostává alespoň určitého uznaného minima podpory a pomoci v různých životních situacích, které jej či jeho rodinu ohrožují“⁹ Další z definic říká, že „sociální stát je typem společnosti, ve které vláda na sebe převezme odpovědnost za ekonomickou, sociální a politickou prosperitu (blaho) svých občanů.“¹⁰ V odborné literatuře jsem našla řadu dalších definic sociálního státu, přičemž společným jim často byl fakt, že ve své podstatě byly poměrně obecné. Na druhou stranu popisnější definice se značně rozcházely zejména v otázce určení míry odpovědnosti státu za své občany. Ona míra odpovědnosti totiž primárně vychází z ideologického směřování konkrétního státu, jak podrobněji nastiňuji v následující podkapitole.

4.2. Základní typologie *Welfare State*

V souvislosti s popisem orientace daného sociálního státu jsou používány dvě základní typologie sociálního státu. První z nich je Titmussova typologie, která vymezuje následující sociální státy:

- **Reziduální** – je postaven na základě liberálního smýšlení, vychází z předpokladu, že potřeby by měly být prvotně saturovány v rámci rodiny či trhem. Sociální pomoc by tedy měla být poskytnuta až v okamžiku, kdy tyto dvě instituce tuto pomoc z nějakého důvodu nezajišťují. Státní intervence jsou minimální, veřejné sociální služby jsou

⁹ POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s.

¹⁰ VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: Východiska a přístupy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996, s. 26.

rovněž omezené, řešeny jsou pouze následky sociálních situací. Reziduální model je spojován s individuální odpovědností, je uplatňován především v USA.

- **Institucionálně redistributivní** – představuje opak reziduálního státu, je zde uplatňován universalistický přístup zjednodušeně vykládaný: „všichni platí, všichni získávají“. Jeho cílem je zvyšování sociální rovnosti a snižování sociálního napětí. Veřejné služby jsou široce rozvinuty tak, aby byly schopné přecházet nežádoucím sociálním situacím. Tento model je uplatňován především ve Skandinávii.
- **Pracovně výkonový** – tento model Titmuss k dvěma předcházejícím doplnil až později, vychází z myšlenky, že sociální potřeby by měly být saturovány na základě zásluh a pracovních výkonů příjemců veřejných sociálních služeb. Tento model je uplatňován například ve Francii a Holandsku.

Druhou typologií je typologie podle Esping Andersena, jejíž základ spočívá v odlišnostech uspořádání vztahů mezi státem, trhem a rodinou. Typologie tedy vymezuje následující sociální státy:

- **Liberální** – ve své podstatě odpovídá reziduálnímu modelu sociálního státu dle Titmusse. Je tedy cílen pouze na klienty s nízkými příjmy. Sociální pomoci předchází testování majetkových poměrů. Nízkému sociálnímu pojištění odpovídá minimální univerzalistické přerozdělování. Tento model je využíván v USA, v Kanadě a v Austrálii. Z evropských zemí se mu nejvíce přibližuje Velká Británie a Švýcarsko.
- **Korporativistický (konzervativní)** – ve své podstatě odpovídá pracovně výkonovému modelu sociálního státu dle Titmusse. Stát je ochoten zastoupit trh jako zdroj sociálního zabezpečení. Statusové rozdíly zachovávány a míra redistribuce je zanedbatelná. Mezi korporativistické státy patří Německo, Rakousko nebo Francie.
- **Sociálně demokratický stát** – ve své podstatě odpovídá institucionálně redistributivnímu modelu sociálního státu dle Titmusse. Jeho výskyt je na ústupu. Staví na zásadách universalismu a dekomodifikaci sociálních práv. Do univerzálního sociálního systému jsou zahrnuti všichni občané státu. Trh je nahrazován státem. Mezi typické představitele sociálně demokratických států patřily Švédsko a Norsko.

V praxi nelze říci o žádné zemi, že uplatňuje výhradně pouze jeden z uvedených modelů. Naopak vždy se jedná o určitou směsici všech modelů. Ta je mixována v poměru dle ideologické převahy státního zřízení a s tím související mírou sociálního chování.

4.3. Vývoj českého sociálního státu

Etapa socialistické sociální politiky kladla důraz na univerzální a relativně obsáhlé aktivity státu, jenž byl, nejen v oblasti sociální, v monopolním postavení. Stěžejním rysem byl paternalismus a s ohledem na monopol státu také téměř úplné vyloučení dalších subjektů sociální politiky. Jednalo se o model rovnostářský, nivelizační, ekonomicky náročný, založený na redistribuci a podněcující pasivní chování obyvatel. Jeho fungování provázel útlak svobody a lidských práv. Sociální politika bývalé ČSSR tedy nejbližší odpovídá modelu redistributivnímu s tím, že byl ale významně doprovázen negativními politickými úpravami a důsledky pro občany.^{11, 12}

Postkomunistický model českého sociálního státu představoval mix konzervativně korporativních a liberálních režimů s univerzalistickými prvky. Jeho vývojová orientace je popisována jako transformace od autoritářského státního univerzalizmu přes konzervativní korporativismus k reziduálnímu liberalismu.¹³

Již na konci roku 2006 Potůček prognózoval vývoj sociálního státu, s ohledem na nerovnováhu ve vývoji stěžejních regulátorů (slábnoucí státy a neziskové organizace kontra rostoucí trh), jako spějícího k vážné nespokojenosti občanů a dalšímu poklesu legitimacy politické třídy. V souvislosti s rostoucím bohatstvím postkomunistické společnosti formuloval dva scénáře očekávaného vývoje. První scénář sestavil dle latinskoamerického modelu,¹⁴ dle něhož předpokládal další chudnutí širokých populačních skupin, polarizaci společností, politické turbulence a nestabilitu. Ve druhém scénáři popsal možnost opětovného posílení schémat sociálního státu jako východiska nalezení nové rovnováhy mezi státem,

¹¹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854.

¹² I dnes, po více než 20 letech od revoluce, se ve své praxi sociálního kurátora setkávám s přetrvávající představou některých klientů o nároku na přidělení bytu a dalších „socialistických výhod“.

¹³ POTŮČEK, Martin. CENTRUM PRO SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÉ STRATEGIE FSV UK. *Český sociální stát v postkomunistickém kontextu*. 14. 12. 2006, 9 s. Dostupné z: http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=category&id=45%3Aprezentace&Itemid=64&lang=cs

¹⁴ Latinskoamerický model je pojem zavedený v 80. letech minulého století reagující na ekonomické krize Latinské Ameriky a na ně navazující ekonomické reformy. Tento model představuje tzv. záchranou sociální sítě, která staví na existenčním minimu, tedy zabezpečuje pouze základní životní potřeby občanů. Latinskoamerický model je silně liberální, očekává téměř výhradní odpovědnost občana za své sociální podmínky.

trhem a občanským sektorem. V naplňování prvního či druhého scénáře měla mít, dle Potůčka, mimořádně významný či přímo rozhodující vliv Evropská unie.¹⁵

S odstupem šesti let, kdy v průběhu času svět ochromila celosvětová hospodářská krize a Evropu zachvátila finanční krize eurozóny a ekonomické problémy Evropské unie, se první scénář patrně dotkne Řecka. Naopak Česká republika, snad ještě včas, přistupuje na nepopulární opatření sociálních reforem. Přestože současné omezení redistribuce vyplývající z těchto reforem pro značnou část obyvatel představuje snížení sociálních jistot, celkově by národnímu hospodářství mělo prospět a předejít naplnění prvního scénáře.

4.4. Klíčoví aktéři sociální politiky a jejich úloha v bytové politice

4.4.1. Evropská unie

Evropská unie (EU), resp. především její hlavní orgány Evropská rada, Rada Evropské unie, Evropská komise, Evropský parlament nebo Soudní dvůr Evropské unie v rámci své sociální politiky řeší takovou problematiku, která svou povahou přesahuje hranice členských států. Konkrétně se tedy zabývá např. otázkami zaměstnanosti a pracovních podmínek, genderovou rovností, sociální inkluzí, sociálním zabezpečením, v neposlední řadě též vzděláváním. *„Bytová politika, do kompetence EU nespadá. V této oblasti je zachováván princip subsidiarity (podle čl. 3b Maastrichtské smlouvy), což znamená, že EU se problematikou bydlení zabývá jedině v tom případě, kdy dosažení stanovených cílů je možné lépe prostřednictvím orgánů EU, než prostřednictvím jednotlivých členských zemí.“*¹⁶ EU se svým způsobem stává aktérem české bytové politiky například tehdy, je-li problém bytové politiky definován dle konceptu sociálního vyloučení. Na základě tohoto faktu EU zpřístupňuje možnost vstoupit do sociálního programu finančně podporovaného z prostředků Evropského sociálního fondu. Jedním z předpokladů pro povolení využití tohoto nástroje evropské sociální politiky je ovšem existence životaschopného Integrovaného plánu rozvoje dané sociálně vyloučené lokality. Tento plán, jenž zahrnuje též obnovu veřejného prostranství

¹⁵ POTŮČEK, Martin. CENTRUM PRO SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÉ STRATEGIE FSV UK. *Český sociální stát v postkomunistickém kontextu*. 14. 12. 2006, 9 s. Dostupné z: http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=category&id=45%3Aprezentace&Itemid=64&lang=cs

¹⁶ Cesta do Evropské unie. *Informační systém pro implementaci práva EU* [online]. 2011 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://isap.vlada.cz/Dul/CESTY.NSF/91b9f824a0923e3bc1256dde0052230a/5bbc54bfd7fb9c45802566da0038542c?OpenDocument>

a domovního a bytového fondu, byl vytvořen i pro lokalitu Janova, blíže se o něm zmiňuji v empirické části této práce.

4.4.2. Stát a jeho orgány

Role státu, ať již v jakémkoli modelu sociální politiky, je chápána jako stěžejní a nezastupitelná. Stát je institucí, která prostřednictvím parlamentu určuje rámec působení dalších subjektů sociální politiky a stanovuje pravidla sociální politiky.

Působení státu v rámci bytové politiky lze členit na legislativně-koncepční, koordinační a realizační. Hlavním úkolem státu je formulace bytové politiky a vymezení odpovídajících nástrojů k jejímu plnění. Oblast bytové politiky na úrovni státní je v rámci České republiky primárně reprezentována Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR).¹⁷ MMR je na základě zákona č. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších předpisů, „ústředním orgánem státní správy ve věcech (...) politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu a pro věci nájmu bytů a nebytových prostor (...)”.¹⁸ Na základě tohoto zákona MMR též „koordinuje činnost ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy při zabezpečování politiky bydlení (...), včetně koordinace financování těchto činností (...)”.¹⁹ V rámci MMR se bytovou politikou zabývá především Odbor politiky bydlení.

Do oblasti bytové politiky zasahují také další ministerstva. Ministerstvo financí má ve své gesci především stavební spoření a daňové úlevy. Ministerstvo životního prostředí program Zelená úsporám. Ministerstvo práce a sociálních věcí sociální dávky, zejména příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení. Ministerstvo vnitra zabezpečuje integraci azylantů.²⁰

4.4.3. Kraj

Kraje prostřednictvím svých orgánů plní úkoly v přenesené působnosti a v samostatné působnosti. Dle zákona č. 129/2000 Sb. „kraj v samostatné působnosti pečuje ve svém

¹⁷ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Koncepce bydlení ČR do roku 2020*. červen 2011. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=d8438a9e-97ab-489e-ba7c-7ed217078a6f>

¹⁸ Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ Tamtéž

²⁰ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Koncepce bydlení ČR do roku 2020*. červen 2011. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=d8438a9e-97ab-489e-ba7c-7ed217078a6f>

*územním obvodu v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o komplexní rozvoj svého území a o potřeby svých občanů, zejména o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče, o uspokojování potřeby ochrany a rozvoje zdravých životních podmínek, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. Při výkonu samostatné působnosti kraj spolupracuje s obcemi; nesmí přitom zasahovat do jejich samostatné působnosti.*²¹

Kraj jako aktér sociální politiky vystupuje více v roli jejího tvůrce a koordinátora, nežli samotného realizátora. Konkrétně oblast bytové politiky na úrovni kraje je ale řešena pouze marginálně. Otázka bydlení je otevírána především v rámci rozvojových strategických dokumentů krajů vytvářených v rámci samostatné působnosti. V těchto dokumentech jsem ale problematiku bydlení zaznamenávala převážně ve smyslu bydlení jako bydlení v rámci registrovaných sociálních služeb dle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zohledněna je tedy zejména podpora azylového bydlení, chráněného bydlení, podporovaného bydlení nebo sociálního poradenství v oblasti bytové problematiky. Politická pozornost je v tomto směru tudíž věnována spíše jen vybraným užším cílovým skupinám.

4.4.4. Obec

Obce vykonávají sociální politiku dvojím způsobem. Jako samosprávné jednotky státu mohou vykonávat sociální politiku z vlastního samosprávného rozhodnutí. Dále jsou, v různé míře v závislosti na typu obce, pověřeny plněním úkolů sociální politiky ústřední státní správy, vykonávají tedy přenesenou působnost státní správy.

Konkrétně v rámci bytové politiky vykonávají obce přenesenou působnost státní správy například v územním plánování, stavebním řádu, sociální péči apod. V oblasti samostatné působnosti obcí, tedy v samostatném výkonu samosprávy, jim náleží tvorba rozvojových strategických dokumentů, zabezpečování technické infrastruktury, formulování lokální bytové politiky, iniciování bytové výstavby, využívání finančních prostředků státu a EU a organizování sociální pomoci.²²

²¹ Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení)

²² ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Koncepce bytové politiky pro středně velká a malá města*. Hradec Králové: [Civitas per Populi], 2006, 200 s. ISBN 80-903-8130-8.

4.4.5. Ostatní aktéři

Vedle uvedených nadnárodních, státních a samosprávných orgánů působí v sociální politice řada dalších aktérů. Z neziskových subjektů se jedná například o občanská sdružení, odbory a politické strany, církve a náboženské společnosti, nadace a fondy, obecně prospěšné společnosti, profesní komory, zájmová sdružení právnických osob nebo družstva. Subjekty sociální politiky jsou všechny jmenované organizace bez ohledu na to, „*zda se daná nezisková organizace stará výhradně o potřeby a zájmy svých členů, či zda jsou jejich aktivity orientovány na pomoc druhým, na prosazování veřejných zájmů.*“²³ Velmi významnými subjekty jsou také soukromé podnikatelské (ziskové) subjekty a domácnosti.

Řada ze shora uvedených ostatních aktérů působí právě i v rámci bytové politiky. Každý z nich „*má své vlastní cíle a strategie. Kromě domácností, které fungují na straně poptávky a jsou iniciátory bytové výstavby, sem dále patří subjekty zajišťující vlastní výstavbu a financování (stavební firmy, banky, bytová družstva aj.), subjekty zajišťující dopravní služby k bydlení (subjekty zajišťující dodávky elektřiny, plynu, vody, odvoz odpadu apod.), realitní kanceláře, výzkumná pracoviště, politické strany (prosazováním zájmů svých členů a voličů v Parlamentu), různá sdružení občanů a odborové organizace*“²⁴ a tak dále.

5. Bytová politika EU a ČR

5.1. Vymezení pojmu bytové politiky

Politika v oblasti bydlení působí na jednání jednotlivců i institucí se záměrem zlepšovat kvantitativní a kvalitativní parametry a dostupnost bydlení dotčené populace.²⁵ Bytová politika je v rámci veřejné správy v různé míře rozsahu vytvářena, koordinována a realizována na všech jejích úrovních, tedy na úrovni nadnárodní, státní, krajské i lokální (úroveň měst a obcí).²⁶ Nejvýznamnější bytovou politikou je bytová politika státu, od níž se odvíjí další úrovně bytové politiky. Bytová politika státu „*bývá nejčastěji charakterizována*

²³ POTUČEK, Martin. *Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 188 s. ISBN 80-858-5026-5. s. 52.

²⁴ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Koncepce bytové politiky pro středně velká a malá města*. Hradec Králové: [Civitas per Populi], 2006, 200 s. ISBN 80-903-8130-8.

²⁵ POTUČEK, Martin. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 95

²⁶ Bližší specifika těchto bytových politik jsou patrná v kapitole 4.4. Klíčoví aktéři sociální politiky a jejich úloha v bytové politice.

jako systém poptávkově orientovaných podpor, nabídkově orientovaných iniciativ a přímých zásahů státu na bytovém trhu, které jsou nutné k optimální alokaci bytu, který je specifický svou komplexností, pevným umístěním v prostoru, relativně vysokými náklady na jeho pořízení, mimořádně dlouhou dobou životnosti a potřebou tohoto statku k realizaci osob a rodin v moderní společnosti.“²⁷

„Bytová politika státu, a tedy i státní podpory bydlení jako její součásti, by měla být odpovědí na celkové řešení bytové problematiky, zejména na její sociální souvislosti, na něž nenabízejí tržní nástroje dostatečná nebo dostatečně účinná řešení. Státní podporu bydlení a bytovou politiku vůbec je třeba vnímat jako nástroj, který spoluutváří dynamiku a charakter společnosti, který reaguje na latentní i skutečné sociální problémy v této oblasti, který podporuje integritu sociálních skupin, zejména rodin, obcí, komunit, a tím i celé společnosti.“

*„Efektivní bytová politika jako komplexní celek vzájemně propojených opatření různých institucí, mechanismů, institutů musí vytvořit zásadní podmínky pro fungování bytového trhu a stanovit pravidla podpory poptávky a nabídky pro bydlení, která by měla být zaměřena zejména na ovlivňování výstavby a údržby bytového fondu, nájemní politiku a nájemní vztahy a sociální cíle v oblasti bydlení. Jádrem takové bytové politiky je trh s byty, který je doplněn optimem státních podpor s takovým rozsahem, který nákladnou potřebu bydlení učiní dostupnou pro nižší příjmové skupiny.“*²⁸ Přídavné jméno „efektivní“ bytová politika předesílá, že některé bytové politiky mohou být v určitých ohledech neefektivní. Pojem „efektivita“ je však velmi relativní. Na otázku efektivity té které bytové politiky, odpovídám v následující kapitole.

5.2. Základní přístupy bytové politiky

Základními přístupy bytové politiky, vymezenými na základě kritéria míry státních zásahů do trhu s byty jsou:²⁹

- **Doplňková bytová politika** – ta, jak již z jejího názvu vyplývá, doplňuje situaci na trhu s byty. Předmětem jejího zájmu tedy není přímá regulace, vymezuje pouze určitý

²⁷ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854, s. 399.

²⁸ Tamtéž, s. 400.

²⁹ POLÁKOVÁ, Olga. *Bydlení a bytová politika*. Praha : Ekopress s.r.o., 2006, s. 28.

rámec bytové politiky. Je pro ni typické, že zcela spoléhá na tržní mechanismus. V praxi tato politika představuje formu záchranné sociální sítě pro sociálně znevýhodněné jedince či rodiny a poskytuje minimální standardy bydlení.

- **Komplexní bytová politika** – ta je zainteresovaná v rámci celé oblasti bydlení. Intervence státu jsou, co do kvantity i kvality velmi výrazné. Oproti doplňkové bytové politice není určená jen k sociálně znevýhodněným skupinám, ale k celé společnosti. V rámci této politiky stát využívá svou moc ke kontrole a řízení bydlení na celém svém území.

Přístupy bytové politiky jsou dále děleny dle konceptu sociálního státu (Welfare State). Vymezeny jsou následující typy:³⁰

- **Univerzalistický systém** – již neodpovídá požadavkům moderní bytové politiky, jeví se jako dlouhodobě neudržitelný. Základem tohoto systému je celospolečenská solidarita a velmi výrazná intervence státu. Bydlení, od jeho výstavby, provozu i údržby, je téměř výhradně financováno prostřednictvím veřejných zdrojů – ty však logicky postačují pouze na zajištění velmi nízkého standardu bydlení – ovšem pro všechny, v souladu s hlediskem rovnosti. Účelnost tohoto modelu je zpochybňována s ohledem na fakt, že působí obrovskou zátěž na veřejné finance, jedná se v podstatě o redistribuční systém.
- **Korporativní systém** – preferuje principy solidarity a subsidiarity. Staví na součinnosti jedinců v řadě vzájemně integrovaných uskupení, organizací, komunit i státu. Je zde prostor pro tržní mechanismus a soukromé finanční zdroje. Přesto zde fungují i cílené zásahy státu do bytové oblasti, především s ohledem na podporu k přístupu jedinců k bydlení různých forem a v různých životních situacích. V tomto modelu zaujímají důležité postavení též nestátní neziskové organizace, které dokáží zabezpečovat bydlení s nižšími náklady.
- **Liberální systém** – jeho základem je klasický politický liberalismus, preferuje zásluhovost, za hybnou sílu společnosti považuje jedince, od nichž je očekávána osobní aktivita, soběstačnost a odpovědnost za svůj život. Každý by si tedy měl bydlení zajistit sám, v kvalitě dle svých finančních možností, prostřednictvím trhu. Intervence státu je minimální, de facto je omezena pouze na pomoc nejohroženějším

³⁰ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854, s. 400.

skupinám obyvatel. Finanční výdaje na uspokojení potřeb bydlení jsou zanedbatelné ve srovnání s předchozími modely. Stěžejní činnost státu spočívá spíše jen v tvorbě legislativního rámce v oblasti trhu s byty.

V praxi nelze říci o žádné zemi, že uplatňuje výhradně pouze jeden z uvedených systémů bytové politiky, naopak jde vždy o smísení těchto systémů v poměru závislém na řadě faktorů. V rámci zemí EU jsou užívány systémy inklinující ke směrům korporativnímu nebo liberálnímu, přičemž konkrétně Česká republika nyní asi nejvíce odpovídá směru korporativnímu.

5.3. Modely řešení bytové otázky

Modely řešení bytové otázky v jednotlivých zemích se vždy odvíjejí od typů přístupů jednotlivých zemí k bytové politice a dále od cílové skupiny, pro niž je model určen. Jednotlivých modelů existuje celá řada. Vzhledem k tématu mé diplomové práce jsem se zaměřila na představení modelů výhradně určených cílové skupině nízkopříjmových domácností, které jsou znevýhodněny nejen z hlediska příjmového, ale i mimoekonomického. Jedná se často o rodiny, které jsou neúplné nebo naopak dvou i vícegenerační, potýkají se s dlouhodobou nezaměstnaností, nízkou vzdělaností, s různými typy závislostí, často pocházejí z řad příslušníků menšin, mnohdy jsou tyto rodiny také označovány, ať již právem či neprávem, za rodiny sociálně nepřízpůsobivé.

Jmenované cílové skupině není možno pomoci pouze prostřednictvím standardních nástrojů bytové politiky, jako je například příspěvek na bydlení apod. Efektivní bytová politika cílená na pomoc této skupině obyvatel vychází ze širšího pojetí. Nemůže se tak omezovat jenom na problém bydlení, avšak musí brát v potaz komplexní problém sociálního vyloučení.

Konkrétní modely řešení bytové problematiky, s ohledem na jejich případnou uplatnitelnost v českých podmínkách, jsem našla především v dílčích bytových politikách aplikovaných ve Francii, Velké Británii, Rakousku a na Slovensku. Jak jsem již uvedla, tyto státy primárně inklinují ke korporativnímu či liberálnímu směřování svých bytových politik. Ovšem v případě řešení sociálního bydlení, tedy v určité dílčí bytové politice, všechny uvedené země směřují k modelu univerzalistickému.

5.3.1. Francie³¹

Osobám bez přístřeší, domácnostem ohroženým sociálním vyloučením a jedincům s omezenou kompetencí pro udržení nájemního bydlení, které jsou vytipovány zdejšími poskytovateli sociálních služeb, je prostřednictvím vybraných neziskových organizací zajišťováno dlouhodobé soukromé nájemní bydlení formou tzv. *prostřednictví*. Prostřednictví je děleno do dvou stupňů, každý z nich je volen pro jiný typ klientů.

Prvním stupněm je *úplné prostřednictví*, v němž klient je podnájemníkem neziskové organizace. Nezisková organizace je v roli prostředníka, byt najímá u privátního pronajímatele a následně jej podnájímá klientovi. Náklady na bydlení hradí pronajímateli nezisková organizace, finanční prostředky k tomu však získává od nájemníka, který náklady spojené s bydlením hradí právě neziskové organizaci. Úloha prostředníka spočívá ve vyhledávání volných bytových kapacit, vyjednávání s pronajímateli, výběru nájemníků, v podpoře nájemníků při řešení problémů souvisejících s bydlením, v úhradě nájemného a v související administraci.

Druhým stupněm je *částečné prostřednictví*, tedy sociální mediace, v němž klient je nájemníkem uvedeným v nájemní smlouvě přímo s pronajímatelem. Nezisková organizace zde zaujímá roli garanta, která spočívá v záruce pro privátního pronajímatele, že nájemné bude nájemníky hrazeno nebo, v případě nehrazení, bude toto bezodkladně řešeno. Nájemní smlouva je uzavírána přímo mezi privátním pronajímatelem a klientem, klient je tedy v běžném postavení nájemníka. Úloha neziskové organizace v částečném prostřednictví spočívá především v působení v režimu tzv. sociální realitní kanceláře. Úloha prostředníka spočívá ve vyhledávání volných bytových kapacit, vyjednávání s pronajímateli, výběru nájemníků, v podpoře nájemníků při řešení problémů souvisejících s bydlením.

Přechod do druhého stupně částečného prostřednictví, v němž nájemní smlouva přechází na klienta a bývá uzavírána i na dobu neurčitou, je uskutečňován, jen v případě, že domácnost nájemné a související poplatky hradí včas, pečuje řádně o byt, nenarušuje sousedské soužití a činí kroky směřující k bezproblémovému samostatnému bydlení. Vyhodnotí-li nezisková organizace, že některá domácnost bude schopna dodržovat podmínky druhého stupně, není nutné, aby musela procházet prvním stupněm úplného prostřednictví.

³¹ LUX, Martin, Martina MIKESZOVÁ a Petr SUNEKA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením: mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Vyd. 2. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7 (BROŽ.).

První právní úpravy pro tuto formu spolupráce neziskového sektoru a privátních pronajímatelů se datují k roku 1990. Financování projektů prostřednictvím je zajišťováno řadou dotačních programů. Čerpání je možné především na náklady spojené s provozem neziskové organizace a na náklady spojené s úpravou či rekonstrukcí bytu. Motivací zapojení privátních pronajímatelů do nájemního bydlení formou prostřednictvím je především právě nabídka úhrady velké části nákladů na rekonstrukci jejich bytového fondu z dotačních programů. Vedle toho je zapojeným pronajímatelům přiznána další z výhod ve formě významného snížení daňového základu pro daň z příjmu z nájemného.

Podmínkou úspěšnosti programu prostřednictvím je předchozí příprava klientů na vstup do tohoto typu bydlení spočívající v zajištění finančních prostředků na úhradu nájmu plynoucích např. z výdělečné činnosti nebo sociálních dávek a vstřípení práv a povinností vyplývajících z nájemního bydlení. Po přidělení bytu je klientům pomáháno adaptovat se v nových podmínkách. Stěžejní činnost následně spočívá v předcházení problémů spojených s nájmem bytu, např. ve formě dluhů, či konfliktů se spolunájemníky a v motivaci k soběstačnosti klientů.

5.3.2. Velká Británie³²

Britská legislativa již od roku 1996, s dalšími pozdějšími úpravami, garantuje každému, kdo nemá přístřeší nebo mu hrozí stav bezdomovectví, nárok na poskytnutí dočasného bydlení (bytu). Toto právo je zajišťováno prostřednictvím samosprávy – obcí. Bydlení je ale obcí zajišťováno pouze klientům, kteří s ní jsou nějakým způsobem spjati, nejčastěji se jedná o podmínku trvalého pobytu na území obce. Naplnění tohoto práva je financováno státním rozpočtem. Samotné bydlení je poskytováno dvěma subjekty, neziskovými bytovými asociacemi nebo přímo obcemi, přičemž oba provozovatelé se řídí stejnými zákony, dle nichž mají povinnost jimi spravované byty pořízené z veřejné pomoci přednostně nabízet výše uvedené cílové populaci. Bohužel většina tohoto nabízeného bytového fondu je situována v sociálně vyloučených lokalitách. S vědomím tohoto nevyhovujícího stavu se však i ve Velké Británii začaly objevovat další modely sociálního bydlení, na bázi *prostřednictvím* inspirované Francií, jež účelněji naplňují reintegraci osob bez přístřeší.

³² LUX, Martin, Martina MIKESZOVÁ a Petr SUNEGA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením: mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Vyd. 2. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7 (BROŽ.).

Private Sector Leasing je program, na základě něhož neziskové bytové asociace a obce shánějí byty privátních pronajímatelů pro sociální účely. Jenom v Londýně se díky tomuto programu daří pronajímat téměř 40 000 bytů. Program funguje na bázi *úplného prostřednictví*. Prostředník – obce, bytové asociace nebo společnosti specializující se na správu rezidenčních nemovitostí – je v roli nájemníka a klient v roli podnájemníka. Privátní majitelé mají silnou motivaci k zapojení se do projektu pramenící z následujících výhod. Je jim garantován příjem z nájmu i v případě, když byt zrovna není pronajat, nehradí žádné náklady spojené s hledáním nájemníků a správou smluv o nájmu, nehradí výdaje vyplývající z běžné údržby bytu a případné poškození bytu je hrazeno na náklady prostředníka, nehradí náklady spojené s nuceným vystěhováním nájemníka, dosáhnou na řadu výhodných půjček a grantů na rekonstrukci bytů vyčleněných pro sociální bydlení. Mezi nevýhody pro pronajímatele je nižší příjem z nájmu v rozmezí o 10 – 15 % oproti běžnému tržnímu nájemnému. Nižší výnosy by ale měly být dorovnány nižšími náklady. Další nevýhodou pro pronajímatele je jeho nulová možnost ovlivnění, kdo bude do jeho bytů nastěhován.

Model úplného prostřednictví většinou využívá bytového fondu rozmístěného po celém městě, což je základní předpoklad k zabránění segregace či stigmatizace klientů. Až 80 % z nich neplatí žádný nájem, neboť jeho výše je plně pokryta příspěvkem na nájemné. Problematicky se jeví nenávaznost na úplné prostřednictví – chybí další článek pro vzestup a vyšší osamostatnění v bydlení.

5.3.3. Rakousko

Mezi rakouskými vzory dobré praxe jsem vybrala příklad Střediska pro bezpečný nájem ve Vídni (Středisko), které představuje přístupné poradenské centrum, jehož cílem je podpora osob ohrožených ztrátou obydlí s cílem předejít jejich vystěhování. Středisko těmto osobám poskytuje informace a rady včetně souhrnné analýzy problémů s návrhem možností jejich řešení. Nabízí např. právní poradenství, sestavení finančního plánu, mediační jednání s majitelem bytu, pomoc při vyjednávání o odkladu splátek nájemného, v odůvodněných případech pomáhá od města Vídeň získat mimořádný grant k úhradě vzniklých nedoplatků na nájemném. Provoz Střediska zajišťují neziskové organizace, ovšem na jeho chodu se podílí také místní soudy a místní samospráva. Na neformální bázi jsou zapojeni také místní poskytovatelé nájemního bydlení. Kritika tohoto projektu poukazuje na minimální prostor pro

terénní sociální práci. Středisko si je této nepropojenosti vědomo, avšak na tuto službu zatím nemá dostatek finančních prostředků.³³

„Ve Vídni byla existence této preventivní organizace, díky které se snížil počet vystěhovaných klientů zhruba o polovinu, ekonomicky vyčíslena na 7,7 x levnější variantu než následná péče o bezdomovce.“³⁴

5.3.4. Slovensko

Banská Bystrica jako obec již v roce 2001 zavedla systém prostupného bydlení pro domácnosti potýkajícími se s problémem udržení dlouhodobého nájemního bydlení. Systém vedle bytové politiky zapojuje další oblasti sociální politiky a vede klienty ke změně, resp. ke zlepšení svých stávajících životních podmínek. Systém je vzestupně rozdělen do tří základních etap, které vedou až ke čtvrté etapě, ta je však již postavena mimo tento systém. Dle horizontálního řazení je systém dále členěn na tři cílové skupiny. Stupně bydlení, řazeno od nejnižšího, představují nízkoprahové formy bydlení, dočasné formy bydlení, střednědobé formy bydlení a dlouhodobé formy bydlení, které však již překračují základní třístupňový systém (viz. tabulka č. 1). Celý projekt prostupného bydlení je organizován a řízen obcí, je využíván její bytový fond a náklady na provoz jsou hrazeny z obecního rozpočtu.³⁵

Tabulka č. 1: Systém prostupného bydlení

	jednotlivec	rodina s dětmi	senior
4. Dlouhodobé formy bydlení	nájemní byty stavěné ze státní podpory		
3. Střednědobé formy bydlení	režimové bydlení, byty nižšího standardu		chráněné bydlení
2. Dočasné formy bydlení	útulek	zařízení dočasného bydlení	zařízení pečovatelské služby, odlehčovací služby
1. Nízkoprahové formy bydlení	noclehárna	zařízení nouzového bydlení	dům pro núzné

Zpracováno dle: Bronislav Podlaha, Pracovní text Agentury pro sociální začleňování (in Lux, 2010)

³³ LUX, Martin, Martina MIKESZOVÁ a Petr SUNEGA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením: mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Vyd. 2. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7 (BROŽ.).

³⁴ Program VV: Rodinná a bytová politika. *Věci veřejné: Politická strana* [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://www.veciverejne.cz/program-vv-rodinna-a-bytova-politika.html>

³⁵ LUX, Martin, Martina MIKESZOVÁ a Petr SUNEGA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením: mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Vyd. 2. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7 (BROŽ.).

Fungování systému prostupného bydlení je postaveno na motivaci jedince či rodiny posouvat se k vyššímu standardu bydlení. Tato motivace je umocňována též skutečností, že bytové domy sloužící v projektu současně poskytují ubytování ve dvou různých stupních, což pro osoby v nižším stupni představuje příkladný vzor. Vyšší stupně ubytování a s tím spojená vyšší kvalita života vyžaduje vyšší příjmy, účastníci projektu jsou tedy vedeni k upuštění od života na sociálních dávkách a k nalezení si stálého zaměstnání. Systém funguje na občanském, nikoli etnickém principu. O začlenění zájemce do projektu prostupného bydlení a o přesunu v rámci jednotlivých stupňů rozhoduje vedoucí sociálního odboru. Od prvního až po nejvyšší stupeň klienti mají povinnost spolupracovat se sociálními pracovníky, s nimiž sestavují individuální plán a následně vyhodnocují jeho plnění. Cílem systému je učit klienty k samostatnému životu. V rámci osvojování hospodaření již od prvního stupně není záměrně využíván institut zvláštního příjemce příspěvku na bydlení.³⁶

Bánsko-bystrický model prostupného bydlení, s ohledem na podobnost problematiky a dostupných zdrojů, sloužil jako inspirace pro Agenturu pro sociální začleňování v romských lokalitách, která jej v určitých modifikacích aplikuje do české praxe například právě na sídlišti Janov, jemuž je věnována empirická část mé práce.

5.3.5. Česká republika

V rámci České republiky jsem jako příklady dobré praxe vybrala Resocializační program občanského sdružení Centrom v Ostravě, Systém prostupného bydlení v Litvínově a program prevence ztráty bydlení Druhá šance v Brně.

Ostravské občanské sdružení Centrom provozuje sociální byty, resp. byty resocializačního programu bydlení s doprovodným sociálním programem, od konce roku 2005. V tomto roce získala do pronájmu prvních 10 bytů, dnes operuje již s téměř 50 byty různých pronajímatelů. Centrom, o. s. tyto byty nemá ve svém vlastnictví, je pouze jejich nájemcem. Bohužel pronajatý bytový fond, jenž je téměř celý tvořen obecními byty, je situován v lokalitách Vítkovice a Radvanice, které jsou oficiálními sociálně vyloučenými lokalitami a 2 byty, soukromé společnosti RPG – byty, s. r. o. jsou též v Moravské Ostravě. Podmínkou zapojení do resocializačního programu bydlení není jen nízký příjem domácnosti,

³⁶ LUX, Martin, Martina MIKESZOVÁ a Petr SUNEKA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením: mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Vyd. 2. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7 (BROŽ.).

ale též její sociální vyloučení, přijatá domácnost by tedy měla pocházet z etnických „ghett“. Centrom o. s. je vždy v roli nájemce, klienti, tedy domácnosti či jedinci jsou v roli podnájemníků, kteří si podnájem hradí sami. Centrom, o. s., nese náklady na sociální práci, na rekonstrukci bytů při jeho získání do programu a náklady na běžnou údržbu a opravy.³⁷

V říjnu 2009 byl v rámci spolupráce Města Litvínov, Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách a společností CPI Byty, a. s., která je významným vlastníkem bytového fondu na území města, zahájen systém prostupného bydlení. Předlohou tohoto systému byl slovenský model prostupného bydlení. Představuje motivující systém nabídky prostupného bydlení pro nízkopříjmové rodiny i jedince ohrožené sociálním vyloučením. Systém je postaven na třech stupních, prvním je azylové bydlení, druhým je ubytování na ubytovnách zřizovaných městem Litvínov, třetím je nájemní bydlení ve standardních bytech na sídlišti Janov společnosti CPI Byty, a. s. Není nezbytné absolvovat všechny tři stupně prostupného bydlení, ovšem o zařazení do toho kterého stupně prostupného bydlení nerozhoduje zájemce, ale Komise pro prostupné bydlení, která tak činí na základě stanovených kritérií.³⁸

Pilotní program Druhá Šance, který probíhal v Brně od roku 2010, spočíval v úzké spolupráci mezi bytovými odbory jednotlivých městských částí, terénními sociálními pracovníky nestátních, většinou romských či proromských organizací a nájemníky, kterým hrozí zadlužení nebo již dluží i dlouhodobě. Myšlenka tohoto programu vzešla z Pracovní skupiny pro integraci fungující při Magistrátu města Brno. Výsledkem pilotního projektu bylo přiměnění 50 % neplatičů alespoň k pravidelnému placení měsíčního nájemného, někteří také začali splácet i své předchozí dluhy. Řada rodin zůstala v kontaktu s neziskovými organizacemi i po skončení tohoto projektu a ve spolupráci s nimi činí další kroky k udržení si svého bydlení.³⁹

Výše uvedené české modely řešení bytové otázky nízkopříjmnových domácností, které jsou ohroženy nejen z hlediska příjmů ale i mimoekonomického, jsou do značné míry inspirovány slovenskými modely. Inspirace na Slovensku má svou logiku, Česká republika i

³⁷ Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách [online]. *Vytvoření systému prostupného bydlení*. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/vytvoreni-systemu-prostupneho-bydleni>

³⁸ Tamtéž

³⁹ Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách [online]. *Programy prevence ztráty bydlení*. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/programy-prevence-ztraty-bydleni>

Slovensko vzešlé z tehdejšího společného Československa, mají totiž k dispozici ještě stále velmi podobné nástroje bytové politiky, podobný bytový fond a řeší podobné sociální situace. Česká republika, na rozdíl třeba od Francie a Velké Británie, také postrádá definování systému sociálního bydlení na centrální úrovni,⁴⁰ což je nesmírnou brzdou v jeho rozvoji. Nejednotný systém sociálního bydlení je jen v málo případech definován alespoň na úrovni obcí. V západních zemích EU se také daří lépe zajišťovat bytové kapacity mimo sociálně vyloučené lokality, ovšem to opět souvisí se zázemím v (ne)definování sociálního bydlení na centrální úrovni. Modely bydlení, v nichž je podnájemní, nikoli nájemní vztah, jsou v podmínkách ČR do jisté míry nevyhovující s ohledem na nemožnost čerpání příspěvku na bydlení, jehož výplata je podmiňována vlastnictvím či nájmem bytu a přihlášení v něm k trvalému pobytu.

6. Empirická studie lokální bytové politiky

6.1. Analýza aktérů

Analýzu aktérů jsem strukturovala v následujícím pořadí. Nejprve jsem vždy uvedla charakteristiku aktéra, dále postoj a zájem aktéra na problému, poté postoje dalších zúčastněných aktérů ve vztahu ke zkoumanému aktérovi a nakonec jsem učinila shrnutí zjištěného.

6.1.1. Město Litvínov

6.1.1.1. Charakteristika aktéra

Město Litvínov (ML) sdružuje místní části Dolní Litvínov, Horní Litvínov, Hamr, Horní Ves, Chudeřín, Janov, Křižatky, Lounice, Písečná, Růžodol, Šumná a Záluží, v nichž žije cca 26 000 obyvatel. Je obcí s pověřeným obecním úřadem a rozšířenou působností. Dle zákona o obcích by mělo pečovat *“o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.”*⁴¹ ML má 23 členů zastupitelstva, z jejichž řad je voleno 7 členů rady města, z toho 2 místostarostové a starosta. Politické spektrum zastupitelů obce v současném volebním období 2010 až 2014 zahrnuje představitele ze 7 politických stran z řad ODS, ČSSD, KSČM, VV, TOP 09, Severočeši.cz a SNK Evropští demokraté.

⁴⁰ Definování systému sociálního bydlení na centrální úrovni jsem očekávala v souvislosti s přípravou Koncepce bydlení ČR do roku 2020, nicméně se tak nestalo.

⁴¹ Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů

6.1.1.2. *Postoj a zájem aktéra na problému*

Historie bytové politiky uplatňované vůči sídlišti Janov městem Litvínov sahá do roku 1986, kdy se Janov sloučil s Litvínovem a stal se tak jednou z jeho oficiálních částí.⁴² Více než polovina zdejších (a všechny tzv. státní) panelové domy k tomuto okamžiku přešly pod správu ML, které tak získalo výhradní kompetenci k přidělování bytů. Tento bytový fond byl posléze ML neoficiálně preferován při přidělování bytů sociálně slabým rodinám z celého Litvínova. *"Byly zvýhodňovány rodiny s více dětmi, což byly většinou romské rodiny,"*⁴³ uvedl Karel Zdražil, někdejší starosta Litvínova. Zdena Grundová, někdejší vedoucí odboru sociálních věcí pozvolnou změnu struktury obyvatel vysvětlila následovně. *"Někteří se do Janova odmítali stěhovat, v pořadníku se dostal další na řadu a to byli Romové."*⁴⁴

V roce 1991 byl zákonem č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí uskutečněn převod státního bytového fondu do vlastnictví obcí.⁴⁵ Všechn státní bytový fond situovaný kdekoli na území Litvínova tímto tedy přešel do vlastnictví ML. Domy i byty v nich byly po dlouhá léta neudržované. Nízké příjmy z nájmu však nedokázaly pokrýt náklady na potřebné opravy. Tento stav začínal být neudržitelný, jeho řešení bylo nalezeno v rozhodnutí ML o zahájení privatizace bytového fondu. V první vlně privatizace si některé z bytů odkoupili do osobního vlastnictví původní nájemníci. Následně *„Místní radnice v roce 2005 vypsal soutěž na prodej bytů. Zájemce mohl koupit dva tisíce lukrativních bytů v Litvínově, k tomu ale musel přikoupit také zanedbané domy se šesti sty byty v Janově. Domy odkoupila pražská společnost RLRE Tellmer Property, jejímž investorem je Reiffeisenbank. Smlouvu o nájmu ale spravovala firma Haines. A právě ta čelí nařčení, že umožnila masové stěhování rizikových skupin z různých koutů země do Janova. Realitní firma to nepřipouští."*⁴⁶

⁴² Historie Litvínovska a okolí. Dostupné z: <http://litvinov.sator.eu/clanky/stripky-z-historie/pred-sto-sedesati-lety-byl-horni-litvinov-rozhodnutim-cisare-povysen-na-me>

⁴³ WANATOWICZOVÁ, Krystyna. V Litvínově vzniká největší romská čtvrť v Česku. *Idnes.cz* [online]. 02. 07. 2007[cit. 2012-03-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-litvinove-vznika-nejvetsi-romska-ctvrt-v-cesku-f73-domaci.aspx?c=A070702_112122_domaci_joh

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Tímto zákonem byl obcím bezúplatně navrácen majetek, jenž jim byl odňat zákonem č. 279/1949 Sb.

⁴⁶ Sídlště Janov ohrožuje kromě sociálních problémů i těžba uhlí. *ČT 24* [online]. 24.11.2008. [cit. 2011-10-06]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/36796-sidliste-janov-ohrozuje-krome-socialnich-problemu-i-tezba-uhli/>

Znepokojení starousedlíci se v reakci na příliv těchto občanů na ML obrátili se žádostí o řešení tohoto stavu. To však argumentovalo prostřednictvím Milana Štovička, tehdejšího i současného starosty následovně: *"Nedokážeme ovlivnit, aby se nepřistěhovávali další lidé. Byty už nejsou v našem vlastnictví."*⁴⁷ ML však alespoň zajistilo kapacitu ve svých ubytovnách, kam byly stěhovány rodiny, které nebyly schopné hradit nájemné.

V roce 2007 byl na popud místních občanů dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích zřízen Osadní výbor Janov, iniciativní a kontrolní orgán zastupitelstva, který předkládá návrhy řešení problematiky Janova. V téže roce ML též vyslovilo zájem zapojit se do pilotního projektu Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách. Nemělo však zpracované strategické dokumenty, které byly hlavní podmínkou přijetí.

Od podzimu roku 2008 se do Janova pod záminkou řešení anomického stavu začali sjíždět členové a sympatizanti tehdejší Dělnické strany a dalších podobných uskupení. Podle starosty Štovička ale začala radnice jednat mnohem dříve před vstupem DS do lokality, když například v březnu 2008 nahradila část sociálních dávek stravenkami, aby omezila zneužívání dávek a přinutila nezaměstnané pracovat.⁴⁸ Toto opatření vyplynulo z litvínovského projektu Nulová tolerance cílenému „*vůči projevům narušování veřejného pořádku, zneužívání sociálních dávek, záškoláctví, lichvy, kriminalitě, rasové nesnášenlivosti, hazardu a neplnění povinností v obytných domech je v Litvínově*“.⁴⁹ Tento projekt je uplatňován již od roku 2008 do současnosti, ve svých začátcích musel čelit nejen kritice části dotčených občanů, ale též kritice Otakara Motejla, tehdejšího Ombudsmana, veřejného ochránce práv.

ML v červenci 2008, tedy rovněž před vstupem DS, představilo výsledky Dotazovacího šetření na sídlišti Janov, které sloužily jako podklad Integrovaného plánu rozvoje sídliště Janov zveřejněného v prosinci 2008. Další podpůrné opatření lokální sociální politiky formou Komunitního plánu rozvoje sociálních a souvisejících služeb města Litvínova na roky 2010 – 2013 bylo schváleno koncem roku 2009.

⁴⁷ WANATOWICZOVÁ, Krystyna. V Litvínově vzniká největší romská čtvrť v Česku. *Idnes.cz* [online]. 02. 07. 2007[cit. 2012-03-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-litvinove-vznika-nejvetsi-romska-ctvrt-v-cesku-f73-domaci.aspx?c=A070702_112122_domaci_joh

⁴⁸ VOKURKA, Martin. Radikálové prošli Janovem, Romové na ně nadávali. *Mostecký deník* [online]. 24. 01. 2009, [cit. 2012-03-10]. http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/janov-policie-je-opet-pripravena-na-nejhors.html

⁴⁹ MĚSTO LITVÍNŮV, Nulová tolerance, dostupné z: <http://www.mulitvinov.cz/nulova-tolerance-v-roce-2011/d-435035>

Mezi ML a Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách byla podepsána dohoda o spolupráci teprve v únoru 2010, avšak faktická spolupráce je datována k červnu 2009.⁵⁰ Na základě této spolupráce byl v říjnu 2009 implementován třístupňový systém dostupného bydlení. První stupeň bydlení je tvořen noclehárnou, druhý stupeň městskými ubytovnami, třetí stupeň janovskými byty ve vlastnictví firmy CPI.

Oproti zájmům CPI, současného vlastníka většiny bývalého bytového fondu Litvínova, směřujících k myšlence zbourat část chátrajícího vyřizujícího se bytového fondu a sestěhovat jeho zbylé nájemníky do jednoho z domů, ML s tímto nesouhlasí. *"Situace v lokalitě by se ještě zhoršila. My chceme spíše CPI pobídnout k čerpání dotací na rekonstrukci janovského sídliště,"*⁵¹ uvedla Erika Sedláčková, místostarostka Litvínova.

Z rozhovorů s rezidenty jsem dále rozklíčovala neoficiální zájem ML na přestěhování sociálně slabých rodin žijících v nájemních bytech CPI do bytů SBD Krušnohor. Sociálně slabé rodiny prý byly, nejméně od roku 2011, k přestěhování pobízení prostřednictvím Odboru sociálních věcí s vysvětlením, že SBD Krušnohor poskytuje levnější bydlení.

6.1.1.3. *Postoje dalších zúčastněných aktérů*⁵²

Další zúčastnění aktéři začali projevovat své výraznější postoje vůči ML až v souvislosti s privatizací bytového fondu ML a z nich vyplývajících důsledků. Ty se primárně dotkly janovských starousedlíků, kteří zaujali následující postoje.

Občané Janova z řad tzv. starousedlíků žádali ML o změnu jeho postoje peticí z dubna 2007 podepsanou téměř 2 000 obyvateli, v níž uvedli následující. *„My, níže podepsaní občané Janova, vyslovujeme vážné znepokojení nad situací janovského sídliště a prostřednictvím této petice, žádáme vedení města, aby zabránilo všemi možnými, dostupnými prostředky masovému přílivu sociálně nepřizpůsobivých občanů, kteří jsou nežádoucí a nevyhovující v jiných lokalitách. Aby účinně zabránilo všem spekulantům a realitním agenturám nadále*

⁵⁰ ÚŘAD VLÁDY ČR, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. *Evaluace v lokálních partnerstvích: Část III. - Litvínov*. SocioFactor, s. r. o., 2010. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-litvinov>

⁵¹ Vítkova firma plánuje zbourat sídliště Janov. *Aktuálně.cz* [online]. 18. 04. 2011[cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/bydleni/clanek.phtml?id=697531>

⁵² Uvedené postoje dalších zúčastněných aktérů se vztahují právě jen k aktivitám ML, jemuž je věnována tato podkapitola. Další postoje zúčastněných aktérů lokální bytové politiky jsou vymezeny v podkapitole zaměřené na ně samostatně.

*uměle tvořit z Janova odpadiště ČR a znehodnocovat tak kvalitu života obyvatel a jejich nemovitostí. Současná situace je důsledkem špatného rozhodnutí zastupitelstva o prodeji domů v Janově. Proto by zastupitelé měli přijmout zodpovědnost za toto špatné rozhodnutí a podniknout kroky k řešení neudržitelné situace, v které se Janov ocitá a zajistit tak revitalizaci janovského sídliště.*⁵³

Petiční výbor po několika jednání s ML zanikl, neboť v červnu 2007 byl na základě usnesení ML přetransformován do Osadního výboru pro Janov, tedy jeho poradního a iniciativního orgánu, prostřednictvím něhož jsou předkládány návrhy jednotlivé návrhy a požadavky.

ML na žádosti občanů o řešení situace v Janově reagovalo prvotně výše uvedeným Projektem Nulová tolerance. Jeden z jeho opatření v podobě plošného vydávání 70 % dávek hmotné nouze v podobě stravenek namísto finanční hotovosti se však setkal s odmítavým postojem místních občanů z řad příjemců těchto dávek. Osoby závislé na dávkách, ať již nově přistěhovalí nebo starousedlíci, společně zorganizovaly řadu protestních akcí: „*Je to nedůstojné zacházení s lidmi a omezování svobody, proto jsme sem dnes přišli, abychom vyjádřili svůj nesouhlas s tímto systémem a docílili nějaké nápravy ze strany města,*“⁵⁴ sdělila Jitka Kokyová, jedna ze svolavatelů demonstrace.

František Ryba, ředitel SBD Krušnohor zhodnotil privatizaci bytového fondu ML následovně. *"Při prodeji bytů pražské společnosti Tellmer bylo od začátku všem, kromě vedení města, jasné, že byty nekupují pro nic jiného než pro stěhování nepřizpůsobivých lidí z jiných lokalit ČR,"*⁵⁵

Nejradikálnějším a nejmedializovanějším kritikem ML byla Dělnická strana, která od roku 2008 proti způsobu provádění bytové politiky ML pořádala několik protestních demonstrací. S jednoletým odstupem, v roce 2009, vyhodnotila, že zájem radnice o řešení

⁵³ Petice občanů

⁵⁴ PROSKOVÁ, Lucie. Prasata! Kliká ven! Křičeli protestující. *Mostecký deník* [online]. 28. 04. 2008[cit. 2012-03-10]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/prasata-klika-ven-kriceli-protestujici20080429.html

⁵⁵ WANATOWICZOVÁ, Krystyna. V Litvínově vzniká největší romská čtvrť v Česku. *Idnes.cz* [online]. 02. 07. 2007[cit. 2012-03-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-litvinove-vznika-nejvetsi-romska-ctvrt-v-cesku-f73-/domaci.aspx?c=A070702_112122_domaci_joh

problémů na sídlišti Janov stále neodpovídá jeho potřebám a vyzvala vedení města k rezignaci.⁵⁶

K rezignaci bylo ML, rovněž také ještě i v roce 2009, tedy v době kdy již ML samo sebe považovalo za řešitele dosavadní situace, z obdobných důvodů jako uváděla DS, vyzváno také místními Romy. Radnice byla napadena, že dlouhodobě odvádí svou práci špatně, což dokladuje situace na sídlišti.⁵⁷

V následném období, tedy v letech 2010 – 2012, jsem v médiích nezaznamenala žádné významné negativní ohlasy z celého spektra dalších aktérů lokální bytové politiky. Naopak z rozhovorů, jež jsem vedla s rezidenty, je v současné době cítit pozitivní nálada. V jejím původci ale neidentifikují konkrétně ML.

Současný přístup ML v oblasti sociální politiky, včetně bytové, ve spolupráci s dalšími subjekty, kladně zhodnotil Martin Šimáček, ředitel Agentury „*V Litvínově se podařilo nastartovat skutečné změny, které významně proměňují situaci ve vyloučených lokalitách i v jejich okolí.*“⁵⁸

6.1.1.4. Shrnutí

ML, ač na tehdejší poměry v zanedbatelném měřítku, ovšem vědomě, samo začalo soustředit sociálně slabé rodiny právě do sídliště Janov již v samém počátku své správy bytového fondu. Významnější mezník, který stál na počátku vzniku problému, však spočíval až v tzv. odstátnění bytového fondu, které ML připravilo řadu potíží. Důsledek dlouhodobého neudržování bytového fondu přerostl v jeho značnou zanedbanost a zchátralost. Bytové domy byly prodělečné, ML nemělo díky regulovanému nájemnému možnost zajistit dostatek finančních prostředků na jeho běžný provoz a tím pádem ani na větší rekonstrukce. Východisko z této situace našlo ML v privatizaci bytového fondu. Ten byl nejdříve nabídnut původním nájemníkům. Většina z nich ale, s ohledem na lokální socioekonomický vývoj ovlivněný také vysokou nezaměstnaností, patrně neměla dostatek finančních prostředků na odkup. ML z tohoto důvodu prodalo byty soukromému zájemci, pražské společnosti Tellmer.

⁵⁶ Pochod hlídek dělnické strany v Janově se obešel bez incidentů. *Idnes.cz* [online]. 24. 01. 2009, [cit. 2012-03-10]. http://zpravy.idnes.cz/pochod-hlidek-delnicke-strany-v-janove-se-obešel-bez-incidentu-p67-domaci.aspx?c=A090124_113304_domaci_pje

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Agentura pro sociální začleňování zveřejnila výsledky evaluace <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/socialni-zaclenovani/aktuality/agentura-pro-socialni-zaclenovani-zveřejnila-vysledky-evaluace-cinnosti-v-pilotnich-lokalitach-87779/>

Ta do Janova ihned, přesně podle varovného scénáře SBD Krušnohor, který však ML nebyl vyslyšen, začala sestěhovávat „problémové“ občany z různých částí republiky.

Starousedlíci na vzniklou situaci reagovali peticí. Následující pasáží *„Současná situace je důsledkem špatného rozhodnutí zastupitelstva o prodeji domů v Janově. Proto by zastupitelé měli přijmout zodpovědnost za toto špatné rozhodnutí a podniknout kroky k řešení neudržitelné situace, v které se Janov ocitá a zajistit tak revitalizaci janovského sídliště.“* ze svého pohledu identifikovali původce problémů právě v ML. Starousedlíci ovšem ještě před samotným zahájením procesu privatizace měli zákonnou možnost zúčastňovat se veřejných jednání zastupitelstva města, případně se formovat do nějakých názorových uskupení a pokusit se diskutovat důsledky tohoto rozhodnutí. Toto se však ve významnějším měřítku nedělo. Například Osadní výbor byl zřízen až dva roky po odprodeji bytového fondu.

ML díky privatizaci celého svého bytového fondu ztratilo téměř veškerý vliv na lokální bytovou politiku. V souvislosti s tím, avšak zcela neopodstatněle (na což upozorňovala též DS), na dobu tří let, do roku 2008, kdy zahájilo projekt Nulové tolerance, ustrnulo prakticky ve všech dalších odvětvích sociální politiky a mělo tak svůj podíl na prohlubování lokálních sociálních problémů. V roce 2007 ML očekávalo pomoc od vládní Agentury. Pro nesplnění formálních podmínek v podobě nezpracovaných strategických dokumentů města však tato pomoc nebyla poskytnuta. ML tak jeho optikou zůstalo na své problémy opět samo, avšak tentokrát nezaujalo předchozí rigidní postoj, naopak začalo připravovat potřebné dokumenty, nejprve strategický plán rozvoje, poté komunitní plán. Právě na základě strategického plánu rozvoje dokázalo vytvořit podmínky pro možnost čerpání dotací dalších aktérů bytové politiky, bohužel právě CPI je však nevyžívá. Dokumentace také přispěla k úspěchu při druhém pokusu k dohodě o spolupráci s Agenturou. S ní se v oblasti bydlení povedlo nastartovat především model třístupňového bydlení prostupného bydlení, jež je veřejně dáván za příklad dobré praxe v lokalitách potýkajících s podobnými problémy. Řada opatření ML, včetně prostupného bydlení, byla, ač s pomocí Agentury, provedena ještě před oficiálním podepsáním dohody o spolupráci. Mnoho dalších měst k tomuto uvádí, že Agentura si takto přivlastňuje cizí zásluhy. ML ale takový postoj nezaujímá. Pravděpodobně si je vědomo, že intelektuální kapitál poskytnutý Agenturou, je s ohledem na omezenost vlastních zdrojů skutečně přínosným.

ML tedy přehodnotilo svůj původní neangažovaný přístup odvolávající se na nerozvážené rozhodnutí dřívější politické reprezentace a i přes neexistenci bytového fondu

začalo ve spolupráci s dalšími aktéry bytové lokální politiky vytvářet kroky k jejímu opětovnému plnění. Ve svých strategických dokumentech se zavázalo též k plnění širšího aspektu bytové politiky, např. zajištění pořádku a posílení bezpečnosti v ulicích nebo regeneraci prostředí sídliště.

Neoficiální snahy ML, uskutečňované prostřednictvím Odboru sociálních věcí, přestěhovávat některé z nájemníků z bytů CPI do bytů SBD Krušnohor vysvětlují následovně. Náklady na bydlení v bytech SBD Krušnohor jsou skutečně levnější v bytech CPI, jak uvádím v dalších částech této práce. Přestěhování rodin závislých na sociálních dávkách tak představuje úsporu pro státní sociální systém, jenž je v současné době nevhodně nastaven tak, že není určen pevný cenový strop doplatku na bydlení s ohledem např. na výši nájemného v místě obvyklém, metry čtvereční bytové plochy apod. Toto představuje výnosný byznys pro majitele obytných kapacit, resp. právě pro CPI, kterému se ML tímto brání. Otázkou zůstává, zda jsou tyto snahy motivovány skutečně pouze onou úsporou pro sociální systém nebo jde spíše o snahu „přelít“ tyto peníze jinému subjektu – SBD Krušnohor. Ten má řadu svých bytových jednotek dlouhodobě neobsazených a nájemník s přiznaným doplatkem na bydlení, tedy s vyšší zárukou úhrady nájemného, je pro něj velmi lukrativní. Vzhledem k úzké propojenosti SBD Krušnohor s politickou stranou Severočeši.cz, která má své zastoupení v zastupitelstvu ML, může být tedy toto podezření opodstatněné, leč obtížně prokazatelné.

6.1.2. RLRE Tellmer Property s.r. o.

6.1.2.1. Charakteristika aktéra

Společnost RLRE Tellmer Property (Tellmer), původně založená jen jako společnost Tellmer, vznikla jen několik měsíců předtím, než koncem roku 2005 koupila v Janově od Města Litvínov cca 600 bytů. Investorem společnosti byla známá Reiffeisenbank.⁵⁹ „Smlouvu o nájmu ale spravovala firma Haines. A právě ta čelí nařčení, že umožnila masové stěhování rizikových skupin z různých koutů země do Janova. Realitní firma to nepřipouští.“⁶⁰ V roce 2010 na základě fúze došlo k zániku RLRE Tellmer Promerty, s. r. o., obchodní jmění společnosti společně s právy a povinnostmi z pracovněprávních vztahů tak přešlo na

⁵⁹ WANATOWICZOVÁ, Krystyna V Litvínově vzniká největší romská čtvrť v Česku. *Idnes.cz* [online]. 02. 07. 2007, [cit. 2011-10-08]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/v-litvinove-vznika-nejvetsi-romska-ctvrt-v-cesku-f73-/domaci.aspx?c=A070702_112122_domaci_joh.

⁶⁰ Sídlíště Janov ohrožuje kromě sociálních problémů i těžba uhlí. *ČT 24* [online]. 24.11.2008. [cit. 2011-10-06]. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/36796-sidliste-janov-ohrozuje-krome-socialnich-problemu-i-tezba-uhli/>

nástupnickou obchodní společnost CPI BYTY, a. s.⁶¹ Někteří bývalí členové představenstva RLRE Tellmer Property, např. Zdeněk Havelka, začali působit právě i ve zmíněné nástupnické společnosti CPI BYTY, a. s.

6.1.2.2. *Postoj a zájem aktéra na problému*

Tellmer prostřednictvím jeho správcovské společnosti Haines, tehdy zastoupené Ivanem Rycheckým, odmítl obviňování ze spekulací s byty a sestěhování nepřizpůsobivých občanů na sídliště Janov následovně. *"Byty neprodáváme. Ubytováváme lidi, kteří složí kauci na tři měsíce dopředu. Nemůžeme ale rozlišovat, zda se jedná o Romy. Tellmer nevlastní objekty, z nichž by někoho vystěhoval."*⁶²

Rovněž uvedená Reiffeisen Leasing Real Property zaujala striktně odmítavý postoj k odpovědnosti za sestěhování rizikových skupin do Janova, vyjádřený Aloisem Laneggerem, tehdejším jednatelem společnosti: *"My pouze financujeme pro naše klienty jejich bytové investice v Litvínově. Hospodářsky máme úlohu srovnatelnou s bankou, která poskytuje úvěr. Nemáme žádný vliv na jednání klientů."*⁶³

6.1.2.3. *Postoje dalších zúčastněných aktérů*

Postoje dalších zúčastněných aktérů vůči vstupu tohoto nového subjektu na pole lokální bytové politiky a jeho aktivitám spojovaným s problémem sestěhování rizikových skupin do Janova se utvářely následovně.

František Ryba, ředitel SBD Krušnohor zhodnotil působení společnosti Tellmer na lokální bytovou politiku následovně. *"Při prodeji bytů pražské společnosti Tellmer bylo od začátku všem, kromě vedení města, jasné, že byty nekupují pro nic jiného než pro stěhování nepřizpůsobivých lidí z jiných lokalit ČR."*⁶⁴

⁶¹ Justice.cz [online]. 26.10.2011 [cit. 2011-10-26]. Obchodní rejstřík a sbírka listin. Dostupné z WWW: <http://www.justice.cz/xqw/xervlet/insl/report?sysinf.vypis.CEK=435975&sysinf.vypis.rozsah=aktualni&sysinf.@typ=transformace&sysinf.@strana=report&sysinf.vypis.typ=XHTML&sysinf.vypis.klic=ce33e8782a96ae4fba c6c8b1170008e0&sysinf.spis.@oddil=B&sysinf.spis.@vlozka=7990&sysinf.spis.@soud=M%ECstsk%FDm%20soudem%20v%20Praze&sysinf.platnost=26.10.2011&code=m382y>.

⁶² WANATOWICZOVÁ, Krystyna. V Litvínově vzniká největší romská čtvrť v Česku. *Idnes.cz* [online]. 02. 07. 2007[cit. 2012-03-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-litvinove-vznika-nejvetsi-romska-ctvrt-v-cesku-f73-/domaci.aspx?c=A070702_112122_domaci_joh

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

Místní obyvatelé rovněž projevovali nespokojenost vůči obchodním praktikám společnosti Tellmer, avšak řešení nastalého stavu se například formou petice, později též ustanovením Osadního výboru Janov, dožadovali nikoliv u této společnosti, ale u Města Litvínov.

Karel Zdražil, bývalý starosta, který stál u odprodeje bytového fondu k působení společnosti Tellmer vyslovil následující. *"Mysleli jsme, že si to soukromý vlastník ohlídá."*⁶⁵ Milan Štovíček, tehdejší a současný starosta k situaci dále doplnil: *"Nedokážeme ovlivnit, aby se nepřistěhovali další lidé. Byty už nejsou v našem vlastnictví."*⁶⁶ Zástupci vedení Města Litvínova tedy připustili pochybení v netaktickém politickém rozhodnutí. Ovšem od pokusu jeho nápravy se distancovali s odůvodněním ztráty kompetence.

Sociální pracovník neziskové organizace za sebe a za jeho klienty, rekrutující se z řad sociálně slabých obyvatel vyjádřil dále následující postoj: *„V rámci sociální práce jsme se snažili klientům pomáhat v oblasti bydlení samozřejmě po celou dobu našeho působení, takže dávno před nějakou Agenturou. Co musím říct je to, že s Hainesem ale byla fakt obtížná komunikace, teda vlastně nekomunikovali skoro vůbec. Takže něco vyjednat bylo skoro nemožné."*⁶⁷

Osobně si vybavuji, že v rámci neformální komunikace na autobusové zastávce v Janově si mi jeden Rom původně z pražského Smíchova postěžoval na svou hloupost, kdy se za drobnou úplatu nechal z hlavního města přestěhovat do Janova a již pro něj není cesty zpět. Nesdělil však, zda jeho přestěhování nějakým způsobem souviselo právě s firmou Tellmer či nikoliv.

6.1.2.4. Shrnutí

Společnost Tellmer striktně popírá zájem využívání janovského bytového fondu k sestěhovávání nepřizpůsobivých obyvatel z lukrativních částí republiky. Nicméně svými výroky připouští, že ubytovávala také Romy, ovšem prý nikoliv cíleně. Přesto je většinou ostatních lokálních aktérů a také i médií identifikována jako klíčový aktér lokální bytové politiky, jenž měl stěžejní vliv na vznik vyloučené lokality. Rovněž se k této myšlence příkláním, ovšem je nesmírně složité ji prokázat. Doložitelnější je však fakt, že Tellmer jako

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Rozhovor se sociálním pracovníkem neziskové organizace

soukromý podnikatelský subjekt mohl logicky upřednostňovat spíše ekonomické zájmy před zájmy sociálními, což bylo v přímém rozporu se zájmy dalších zúčastněných aktérů, tedy nejen místních obyvatel, kteří přičiněním této společnosti byli postiženi nejvíce, ale též Osadního výboru Janov, Města Litvínova a SBD Krušnohor.

Podle tvrzení mnohých, především pak ale dle názoru SBD Krušnohor, společnost Tellmer postavila základ svého podnikatelského záměru na velmi jednoduchém principu založeném na sestěhovávání „nežádoucích“ nájemníků z různých atraktivních částí republiky právě na sídliště Janov. V praxi takové sestěhovávání obvykle obnáší přiměnění sociálně slabých rodin odejít ze svých stávajících bytů nižší kategorie, k nimž mají podepsané nájemní smlouvy na dobu neurčitou, do bytů vyšší kategorie právě například v Janově s nájemní smlouvou pouze na dobu určitou. Spolehlivou motivací k učinění tohoto nezvratného kroku bývá zaručená výplata zdánlivě zajímavé finanční částky tzv. „na ruku“. Uvolněné bytové jednotky jsou následně rekonstruovány a dále s patřičným ziskem obchodovány. Ač takový způsob podnikání není příliš morální, bývá vysoce výnosný a s ohledem na platnou legislativu je momentálně též legální.

Předpokládám, že společnost Tellmer, i když masové sestěhovávání rizikových skupin obyvatel z různých částí republiky razantně popírá, si byla velmi dobře vědoma možných následků výše uvedených podnikatelských aktivit. S nimi spojenou hlubokou ztrátu ceny bytového fondu v Janově dopředu musela předpokládat, ovšem nejspíše počítala s tím, že bude případně mnohonásobně vyvážena ziskem z obchodování s realitami v lukrativních lokalitách. S velkou pravděpodobností osud sídliště Janov, za bezmocného přihlížení všech dalších zúčastněných aktérů lokální bytové politiky, v zájmu maximalizace svého zisku vědomě obětovala.

Společnost Tellmer v roce 2010 na základě fúze s CPI Byty a. s. zanikla. Dnes již tedy společnost Tellmer a Haines formálně na bytové scéně Litvínova nikterak nefigurují, nadále však převládá jejich negativní vnímání. Městem Litvínov a SBD Krušnohor byla označena jako tzv. hlavní viník. Městu Litvínov toto obvinění může dobře vyhovovat, případně toto vnímání může též nadále aktivně posilovat, aby odvádělo pozornost od jeho dílu pochybení, spočívajícího v neprozíravém politickém rozhodnutí v procesu privatizace bytového fondu.

Na příkladu společnosti Tellmer lze demonstrovat obrovskou nebezpečnost spočívající v převodu veškerého bytového fondu obce na jeden soukromý podnikatelský subjekt.

6.1.3. CPI BYTY, a. s.

6.1.3.1. *Charakteristika aktéra*

CPI Group je česká realitní skupina se sídlem v Praze „*kteřá se zabývá developmentem, investicemi a správou nemovitostí. V současnosti spravuje majetek v celkové hodnotě 55 miliard korun (...). Skupina působí na českém a slovenském trhu a své aktivity rozvíjí v oblasti rezidenčních nemovitostí, kancelářských objektů, obchodních areálů, hotelového segmentu a logistických center.*“⁶⁸ Prostřednictvím své dceřiné společnosti CPI BYTY, a. s. (CPI) tato skupina „*vlastní a spravuje přes 12 600 bytů v patnácti městech České republiky. CPI BYTY, a.s. je v současnosti druhým největším vlastníkem bytového fondu s nájemním bydlením v zemi.*“⁶⁹ CPI se stala lokálním aktérem bytové politiky v polovině roku 2010, kdy v Litvínově získala v akvizici společnost RLRE Tellmer Property, s. r. o. bytový soubor o téměř 2 700 bytech.⁷⁰ Přímou na sídlišti Janov se z tohoto počtu nachází asi 600 bytů. Někteří bývalí členové představenstva RLRE Tellmer Property, např. Zdeněk Havelka, nyní působí právě v CPI.

6.1.3.2. *Postoj a zájem aktéra na problému*

V současné době je více než polovina bytů CPI v Janově neobsazená. Ze strany nájemníků o ně totiž kvůli tzv. špatné adrese a zanedbanosti těchto domů není zájem. V reakci na tento trend Zdeněk Havelka, současný generální ředitel CPI a bývalý člen představenstva RLRE Tellmer Property, navrhl sestěhování zbylých nájemníků do zachovalejších domů CPI a následnou demolici zbylých nevyužitých objektů.⁷¹

Na návrhy využít možnost čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie a místo bourání domů naopak opravit Zdeněk Havelka zaujal následující stanoviska.

⁶⁸ CPI Group [online]. [cit. 2012-02-02]. O nás. Dostupné z WWW: <http://www.cpi.cz/o-nas/profil/>

⁶⁹ CPI Group [online]. [cit. 2012-02-02]. Nájemní bydlení. Dostupné z WWW: <http://www.cpi.cz/rezidencni-development/najemni-bydleni/> .

⁷⁰ Výroční zpráva CPI Group za rok 2010 [online]. [cit. 2011-10-07]. Dostupné z WWW: <http://cpi.cz/vyrocnizprava-2010/data/pdf-cz/vz-cpi-2010-cz.pdf> .

⁷¹ WEIKERT, Petr. Radikální řešení: Zboříme Janov a lidi sestěhujeme, navrhuje realitní firma. *Ihned* [online]. 17. 04. 2011 [cit. 2011-10-05]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-51597330-radikalni-reseni-zborime-janov-a-lidi-sestehujeme-planuje-realitni-firma> .

*"To sídliště si nese obrovské stigma. Nemám pocit, že tento domovní fond lze smysluplně opravit."*⁷²

*"Čerpání prostředků z Evropské unie na rekonstrukci domů, byť třeba za případné participace města, považuji za neefektivní a za mrhání peněz všech zúčastněných."*⁷³

Jako další z argumentů, proč nemá zájem vybydlené byty opravovat, uvádí následující. *"Činže by musely být výrazně vyšší, aby odpovídaly investicím a dokázaly přilákat ekonomicky silnější obyvatelstvo. Lidi, kteří by si takové bydlení mohli dovolit, odrazuje právě Janov jako lokalita."*⁷⁴

V současné době (rok 2012) již skutečně proběhlo přestěhování platících nájemníků a vystěhování neplatičů, plánované kompletní zbourání 2 domů však prozatímne nahradilo tzv. zakonzervování těchto prostor v podobě zazdění a zamřížování domů.

Navzdory výše uváděnému dezolátnímu stavu janovského bytového fondu ale počínaje prosincem 2010, kdy skončila platnost zákona 107/2006 Sb., o jednostranném zvyšování nájemného, uvolnila CPI ceny nájemného dříve regulovaných bytů.

CPI dále projevilo zájem o spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách. CPI poskytlo své volné bytové kapacity a společně s dalším partnerem, Městem Litvínov, se tak podílí na projektu prostupného bydlení.

6.1.3.3. *Postoje dalších zúčastněných aktérů*

Postoje CPI se nejvýznamněji dotýkají obyvatel domů CPI. Ti na sestěhování a další osud domů v podobě prvotního zakonzervování a pozdější případné demolice reagovali například následovně.

„Přestěhování bylo samozřejmě příšerný. Už jen kvůli spoustě věcem, co jsme za ty roky nashromáždili a museli je vyházet nebo přetahat a zase uklidit. Už nejsme nejmladší. Ale přesun z místa na místo nám jako takhle nevadí, vlastně jsme si polepšili. Byl to barák hrůzy, spadnul by nám stejně na hlavu, kdyby jsme se odmítli hnout z místa. Takže co jinýho má

⁷² Tamtéž

⁷³ WEIKERT, Petr. Lidé z Janova se musejí stěhovat. CPI zvažuje, že domy zbourá. *Ihned* [online]. 28. 04. 2011[cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-51706450-lide-z-janova-se-museji-stehovat-cpi-zvazuje-ze-panelak-zboura>

⁷⁴ Tamtéž

člověk dělat. Snad to teď bude dobrý, ne? A barák ať zbouraj třeba hned, jinak se tam určitě stáhnou pochybný individua“⁷⁵

K aktivitám CPI na Janovském sídlišti se také průběžně vyjadřuje Zdeněk Kvapil, předseda Osadního výboru Janov. *"Nám se ten nápad se zazděním vchodů nelíbí. Ten jeden panelák, který tu takhle zůstal, dělá jen ostudu* (pozn. autora: tímto panelákem je myšlen dům s označením blok F, od počátku sídliště obýván čistě romskými rodinami, který byl vybydlen ještě před privatizací). *Demolice je pro nás přijatelná, pokud vzniknou nová parkovací místa nebo další zeleň.*"⁷⁶

Město Litvínov na aktivity CPI, které povedou ke snížení kapacity bytového fondu reagovalo následovně. *"Situace v lokalitě by se ještě zhoršila. My chceme spíše CPI pobídnout k čerpání dotací na rekonstrukci janovského sídliště."*⁷⁷

Postoj k výši nájemného v poměru s jeho kvalitou zhodnotila Martina Vattermannová z Osadního výboru pro Janov, která provedla srovnání s SBD Krušnohor. Nájemné CPI „je oproti SBD Krušnohor o cca 2 000 Kč vyšší, přitom komfort bydlení tomu neodpovídá, nebyly vyměněny stupačky, vany, kuchyňská linka, je shnilé zábradlí.“⁷⁸ Osobně znám také několik rodin, které kvůli vysokému nájemnému a tzv. špatné adrese vrátili byt CPI a přestěhovali se do svých zahradních domků v přilehlých zahradních koloniích i přes to, že tyto domky původně nejsou určeny k celoročnímu obývání.

SBD Krušnohor vnímá CPI jako nekorektního aktéra lokální bytové politiky, který díky svým aktivitám zapříčinil pokles atraktivity Janova, tedy i bytového fondu SBD Krušnohor. SBD Krušnohor dále kritizuje CPI za nečerpání dotací na rekonstrukci jeho domů.⁷⁹

⁷⁵ Rozhovor s rezidentem

⁷⁶ WEIKERT, Petr. Lidé z Janova se musejí stěhovat. CPI zvažuje, že domy zbourá. *Ihned* [online]. 28. 04. 2011[cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-51706450-lide-z-janova-se-museji-stehovat-cpi-zvazuje-ze-panelak-zboura>

⁷⁷ Vítková firma plánuje zbourat sídliště Janov. *Aktuálně.cz* [online]. 18. 04. 2011[cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/bydleni/clanek.phtml?id=697531>

⁷⁸ Konzultant pomůže nájemníkům řešit závazky. In: *Městský úřad Litvínov* [online] leden 2012 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.mulitvinov.cz/konzultant-pomuze-najemnikum-resit-zavazky/d-436434/p1=57728>

⁷⁹ Hlavní úkoly a cíle: Shromáždění delegátů. *Krušnohor: Zpravodaj stavebního bytového družstva*. 07/2011, roč. 14, č. 4. Dostupné z: <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/archiv/>

6.1.3.4. *Shrnutí*

CPI BYTY a. s., jako druhý největší poskytovatel nájemného bydlení v ČR, navíc pod záštitou miliardářské realitní skupiny CPI Group, patří k předním aktérům bytové politiky celorepublikového významu. V rámci lokální bytové politiky je se svými 600 byty druhým největším vlastníkem bytů, i zde tedy zaujímá velmi významné postavení, které je umocněno právě silným zázemím CPI Group. Jako soukromý podnikatelský subjekt upřednostňuje logicky ekonomické zájmy před zájmy sociálními, což je v přímém rozporu se zájmy dalších zúčastněných aktérů, především místních obyvatel, Osadního výboru Janov a Města Litvínova. Nesourodost zájmů také pramení z faktu, že na rozdíl od zmíněných aktérů nemá CPI k lokalitě jiný, než čistě obchodní vztah. Jedná se o pražskou společnost, která do lokality vstoupila teprve před dvěma lety a vnímá ji výhradně jako místo pro své podnikatelské záměry. Naproti tomu občané, členové OV Janov a Město Litvínov lokalitu prvotně vnímají jako místo k jejich žití. Toto názorně reflektují postoje a zájmy zastupitelů Města Litvínov a některých občanů, které směřují k zachování a obnově bytového fondu CPI. CPI naopak zvažuje domy zdemolovat nebo do nich alespoň již nic neinvestovat, z podnikatelského zájmu jsou v tuto chvíli totiž skutečně ztrátové. Ani pobídka ze strany Města Litvínova v podobě čerpání evropských dotací není pro CPI dostatečně motivující. V odmítání čerpání evropských dotací hraje nejspíš částečnou roli i důvodná obava v neudržitelnosti projektu a následné povinnosti vracet získané peníze.

Vraťme se ale na začátek, do roku 2010, kdy se CPI stalo lokálním aktérem bytové politiky. V témže roce končila regulace nájemného ve většině obcí v České republice. Vzhledem k faktu, že CPI vlastní a spravuje téměř 13 tisíc bytů v celkem 15 městech a v pěti krajích republiky, lze předpokládat, že s ohledem na možnost plošně zvednout nájemné, potřebovala CPI možná vytvořit bytové kapacity pro méně solventní nájemníky.

Vzhledem k tomu, že sídliště Janov získalo nálepku sociálně vyloučené lokality mnohem dříve, než CPI v roce 2010 do lokality vstoupilo, muselo si tohoto stavu být zcela vědomo. Tato skutečnost však pro CPI nebyla překážkou. Spíše usuzují, že toto specifikum lokality CPI naopak do jisté míry vyhovovalo. Nákup zdejšího bytového fondu společnost finančně významně nezatížil a již znehodnocená lokalita „někým jiným, nikoli přeci námi“, dávala vysokou záruku, že nedokáže zmobilizovat síly, ať již v podobě občanů či zástupců lokální politiky, a nepostaví se na odpor proti chystaným zájmům CPI ve formě další vlny migrace obyvatel.

CPI, vzhledem k předpokladu, že o jejich nájemní byty bude zájem především rodinami sociálně slabými, tedy přesněji rodinami závislými na dávkách státní sociální podpory a hmotné nouze, které mají omezenou příležitost bydlet v atraktivnějších lokalitách, mohlo též kalkulovat, že bude moci od těchto rodin požadovat výrazně vyšší nájemné než je místně obvyklé. Ačkoli cenou neodpovídá jeho kvalitě, je přesto těmto rodinám, na základě nepřesností současné platné legislativy, bez obtíží propláceno v požadované výši.

Možné záměry CPI v dalším sestěhování nepřizpůsobivých osob a výhodném byznysu z předražených, ale automaticky proplácených nájmů se však nenaplnovaly. Již během prvního roku CPI v lokalitě, tedy v roce 2011 společnost sama vyhodnotila, že o nájemní bydlení v Janově není zájem, byty jsou prakticky neobsaditelné. V tento moment tedy bylo dosaženo nulové poptávky po nájemním bydlení CPI na sídlišti Janov.

Nové nájemníky CPI v současné době získává téměř jen prostřednictvím zapojení do projektu prostupného bydlení, avšak jedná se o zanedbatelné množství ani ne dvou desítek rodin. Realizace projektu prostupného bydlení lze označit jako konsensus aktérů lokální bytové politiky. Občané Litvínova mají pro případ nouze zajištěnu dostatečnou kapacitu sociálního bydlení, Město Litvínov naplňuje zákon o obcích, když saturuje potřeby svých občanů a CPI působí jako společensky odpovědná firma. V této podobě je vzájemná spolupráce přenášena jako příklad dobré praxe. Realita je však trochu jiná. Nelze předpokládat, že primárním cílem CPI je zajištění blaha sociálně slabých obyvatel. Zájem CPI na účasti projektu prostupného bydlení je opět veden ekonomickými zájmy, ty však v současné chvíli nelze naplňovat jinak než touto „nucenou“ kooperací s dalšími lokálními aktéry. CPI, celorepublikově vnímaná jako expandující a nezávislá společnost, alespoň v lokalitě Janov, tak tuto image ztratila.

Další možný scénář zájmů CPI v souvislosti s případným prolomením územních limitů těžby hnědého uhlí jsem dále nastínila také v kapitole 6.1.6. Czech Coal Group.

6.1.4. Stavební bytové družstvo Krušnohor

6.1.4.1. Charakteristika aktéra

„Stavební bytové družstvo Krušnohor se sídlem v Mostě provádí správu 21 781 bytových jednotek, 320 nebytových jednotek a 1 069 garáží ve městech Most, Litvínov a Meziboří. Celkem tedy spravuje 23 170 prostor a je největším bytovým družstvem v ČR. Vznik družstva se datuje rokem 1967, SBD Krušnohor vzniklo sloučením několika malých

podnikových družstev v okrese. Družstvo pracuje po celou dobu své existence jako ekonomicky samostatná právní jednotka. Pravidelně sleduje vývoj ekonomických předpisů a především vyvíjející se legislativu a aplikuje je ve správě domů. Organizační struktura družstva je opřena o základní princip - samosprávné rozhodování bydlících v jednotlivých domech o činnosti, hospodaření a údržbě svého domu. Vlastní samospráva je potom limitována vnitrodružstevní legislativou, která se vyvíjela podle požadavků bydlících téměř čtyřicet let a je stále dle potřeby aktualizována. Samostatné právní subjekty se k pravidlům družstva hlásí a řídí se jimi dobrovolně. Na druhou stranu jsou zapojeny do organizačního a legislativního systému družstva tak, aby mohly pravidla družstva ovlivňovat.“⁸⁰

Přímo v Janově vlastní Stavební bytové družstvo Krušnohor (SBD Krušnohor) 1 557 bytů a spravuje 178 bytů v majetku jiného vlastníka.⁸¹ V měřítku celého sídliště má tedy ve svém vlastnictví či správě dohromady asi dvě třetiny bytového fondu. V těchto domech žili od počátku jejich historie obyvatelé spíše s vyšším socioekonomickým statusem, ve srovnání se zbytkem obyvatelstva Janova.⁸² V domech SBD Krušnohor žije též řada jeho zaměstnanců.⁸³

6.1.4.2. Postoj a zájem aktéra na problému

Nejaktuálnější postoje a zájmy SBD Krušnohor, presentovanými Františkem Rybou, ředitelem SBD, jsem zachytila ve výstupu jednání Kulatého stolu konaného v lednu 2012 v ústředí Svazu Českých a Moravských bytových družstev za účasti ministerských úředníků shrnutých v článku časopisu Krušnohor vydávaným právě SBD Krušnohor:⁸⁴

Ryba v souvislosti s událostmi ve Šluknovském výběžku upozorňuje na shodu s problematikou Janova a kritizuje tvrdé zásahy policistů proti protestujícím občanům, kteří dle něj nedělali nic jiného než to, že upozorňovali na prohlubující se problémy.

⁸⁰ Stavební bytové družstvo Krušnohor [online]. [cit. 2011-10-06]. Dostupné z WWW: <http://www.sbdkrusnohor.cz/index.htm>

⁸¹ SOCIOKLUB. Sociální past: Situační analýza sociálně vyloučených lokalit na území města Litvínova se zaměřením na sídliště Janov [online]. Praha, Litvínov, 2009. Analýza. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Dostupné z WWW: http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_5798.

⁸² Toto tvrzení částečně dokládá též informace z dokumentu Socioklubu Sociální past, kde je uvedeno, že naopak do tehdejších státních bytů v Janově byly na základě tzv. poradníků přednostně soustředěny sociálně slabé rodiny s vyšším počtem dětí.

⁸³ František Ryba, ředitel SBD Krušnohor, žil v Luční ulici v Janově 21 let.

⁸⁴ PROKEŠ, Petr. Co s nepřízřívobivými? Zněla otázka u "kulatého stolu": Na zkušené za humny. Krušnohor: Zpravodaj. 01/2012, roč. 15, č. 1, s. 3. Dostupné z: <http://www.sbdkrusnohor.cz/zpravoda/archiv/kru-12-1.pdf>

Dále sděluje, že „*Vyhlášení sociálně vyčleněných lokalit vedlo ke znehodnocení bydlení v těchto místech. Není možno dosáhnout na úvěry na opravy a údržbu domů, znehodnoceny byly ceny bytů.*“

Záznam z kulatého stolu dále uvádí, že Ryba „*shrnul návrh legislativních změn obsažených v tzv. Mostecké výzvě, přičemž vyzdvihl návrh na změnu obchodního zákoníku v paragrafu 230 (převod členských práv a povinností by měl podléhat souhlasu orgánů družstva), návrh na změnu zákona o vlastnictví bytů (vlastníci bytů spolubydlící v domě by měli právo udělit souhlas či nesouhlas s nastěhováním, mohli by klást otázky na počet členů domácnosti, včetně počtu dětí, zda nemá občan dluhy, atd.), stanovit normu na počet osob v bytě s ohledem na podlahovou plochu bytu (v této souvislosti uvedl, že v návrhu novely občanského zákoníku a nového občanského zákona je úprava této věci nedostatečná, neboť je zde stanovena pouze přiměřenost v počtu bydlících osob v bytě) navrhl, aby byly ukládány výraznější sankce za rušení nočního klidu (je nutné změna přestupkového zákona). Sdělil, že děti nepřizpůsobivých terorizují slušné občany, poškozují jim auta, devastují okolí domů, ničí majetek, přitom následně nejsou potrestáni (pokud je policie vůbec chytí, jen je přivede domů, nic víc.) František Ryba dále navrhl, aby byla zajištěna větší anonymita svědků (občané mají strach z pomsty, pokud by svědčili proti násilníkům). Ředitel apeloval na zapojení odborů sociální péče měst do mapování objektů společně se státní a městskou policií. Řekl, že mapování je prováděno v domech SBD Krušnohor a že s ním má družstvo dobré zkušenosti. Mapování přináší informace nejen o počtu dospělých osob v bytech, ale i o počtu dětí, vysvětlil. Upozornil také na praxi s insolvenčním řízením: Pokud je dlužník v insolvenci, musí dluhy odepsané v rámci tohoto řízení, jež se týkají bydlení, zaplatit ostatní vlastníci bytů domě. To je naprosto nespravedlivé a nesprávné.*“

Závěr článku Ryba zakončuje následovně „*Stát není ochoten některé naše návrhy pochopit a přijmout, byť jsou velice potřebné a užitečné. Jde například o námi požadované změny v oblasti evidence obyvatelstva a stanovení hygienické normy na počet osob v bytě.*“

Výše uvedené návrhy tzv. Mostecké výzvy Ryba představoval poprvé již v roce 2009 úředníkům ministerstva vnitra, ministerstva práce a tehdejšímu ministrovi pro lidská práva Michaelu Kocábovi.⁸⁵

⁸⁵ Krušnohor a další bytová družstva kritizují stát. *Mostecký deník* [online]. 19. 09. 2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/krusnohor-a-dalsi-bytova-druzstva-kritizuji-stat.html

Na časté obviňování SBD Krušnohor ze sestěhování tzv. nepřizpůsobivých občanů do svých domů Ryba odpovídá následovně: „*Není to Krušnohor, kdo stěhuje nepřizpůsobivé občany do domů. Byty prodávají vlastníci nebo převádějí členská práva a povinnosti družstevníci. Ani do jednoho, ani do druhého nemůže družstvo mluvit. Řadu bytů skupují realitní kanceláře, které programově vystěhovávají různé nepřizpůsobivé občany a neplatiče z celé republiky z lukrativních míst a za jejich byty potom dostávají slušné obnosy. Pro zlepšení situace je nutno udělat řadu legislativních změn, které zpřísní předpisy kolem bydlení. Potom budeme moci účinně čelit nepřizpůsobivým lidem. Navíc ti, kteří prodávají svůj byt, by měli myslet na své sousedy zůstávající v domě a neškodit jim.*“⁸⁶

K otázce účasti na privatizaci bytů se Ryba vyjadřuje následovně. „*K účasti na privatizaci (pozn. autora: šlo o privatizaci ve vedlejší Mostě) je družstvo mnohdy vyzváno samotnými obyvateli privatizovaných domů, kteří se nechtějí pouštět do dobrodružství zakládání samostatných malých družstev a v SBD Krušnohor vidí jistotu ochrany svých zájmů v oblasti bydlení.*“⁸⁷

Spolupráci s městem Litvínov hodnotí Ryba takto: „*Vztahy s Litvínovem jsou dobré, naši zástupci z hnutí Severočeši.cz jsou ve vládnoucí koalici a máme místostarostu a radního. Snažíme se více spolupracovat při řešení problémů sídliště Janov. I když jsme přesvědčení o tom, že tomuto sídlišti pomůže pouze změna zákonů, tak alespoň spolupracujeme v uplatňování požadavků, které vedou v Janově ke zlepšení bydlení. Zvláště excesy společnosti CPI, jež bez skrupulí prohlásila, že do Janova nic investovat nebude a nechá zbořit bytové domy, se ukázalo, že trpělivá politika kolem bydlení, kterou uplatňuje naše družstvo, je správná a proto město Litvínov jednoznačně přínosná. Nebojím se říci, že nebyť Krušnohoru, tak je z Janova již dávno nefungující zbořeniště podobné Chanovu.*“⁸⁸

6.1.4.3. *Postoje dalších zúčastněných aktérů*

Na téma nájemného v bytech SBD Krušnohor v poměru jeho ceny a kvality jsem shromáždila následující názory různých aktérů.

⁸⁶ RYBA, František. Dejte na frak představenstvu: Rubrika našich družstevníků. *Krušnohor: Zpravodaj stavebního bytového družstva*. 05/2009, roč. 12, č. 3. Dostupné z: <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/archiv/kru-09-3.pdf>

⁸⁷ *Stavební bytové družstvo Krušnohor* [online]. [cit. 2011-10-07]. Historie. Dostupné z WWW: <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/historie/hist19.htm>

⁸⁸ Hlavní úkoly a cíle: Shromáždění delegátů. *Krušnohor: Zpravodaj stavebního bytového družstva*. 07/2011, roč. 14, č. 4. Dostupné z: <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/archiv/>

Za běžné nájemníky odpovídala paní Michálková: „*Je to hrozné, platíme tady nájem 6 500 korun a musíme tady věčně něco řešit, ať už jsou to nyní štěnice nebo binec a výkaly na chodbách. V listopadu jsme s manželem podali i písemnou stížnost na Krušnohor, dodnes (pozn. autora: leden) jsme ale nedostali odpověď.*“⁸⁹

Martina Vattermannová z Osadního výboru pro Janov srovnává nájemné a kvalitu bydlení s konkurenčním vlastníkem bytového fondu následovně: Nájemné CPI dle ní „*je oproti SBD Krušnohor o cca 2 000 Kč vyšší, přitom komfort bydlení tomu neodpovídá, nebyly vyměněny stupačky, vany, kuchyňská linka, je shnilé zábradlí.*“⁹⁰

Město Litvínov hodnotí SBD Krušnohor kladně především z důvodu úspěšného čerpání dotací na opravy panelových domů v rámci Integrovaného plánu rozvoje sídliště Janov, jež je podmíněno též finanční spoluúčastí žadajícího subjektu.

Sociální pracovník neziskové organizace za sebe a za jeho klienty, rekrutující se z řad sociálně slabých obyvatel vyjádřil dále následující postoj ke vzájemné spolupráci: „*Krušnohor samozřejmě musí vymáhat dlužné částky tvrdě, aby se k nim dobral. Komunikace ale byla vždycky celkem účelná. Dalo se pro klienta něco vyjednat.*“⁹¹

SBD Krušnohor je, především svými družstevníky, často obviňován ze sestěhovávání nepřizpůsobivých obyvatel do volných bytových jednotek.

6.1.4.4. Shrnutí

SBD Krušnohor, jako největší družstvo v České republice, má dlouholetou praxi v oblasti bytové politiky. V souvislosti (nejen) se sídlištěm Janov navíc získává řadu zkušeností s bytovou problematikou sociálně vyloučené lokality. Na základě těchto zkušeností formuluje potřeby takovéto lokality, které v posledních třech letech stále výrazněji promítá do návrhů legislativních změn. Ty však, i přes neustálou kritiku SBD, zatím do právní soustavy nebyly aplikovány. Například požadavek přijetí návrhu na udělování souhlasu či nesouhlasu spolubydlících vlastníků bytů s nastěhováním nových obyvatel je dle mého názoru velmi kontroverzní. Jeho uvedení do praxe by v mnoha případech znamenalo státem povolené znevýhodňování určitých skupin v populaci. Naopak stanovení přesné normy

⁸⁹ Štěnic se v Janově nedá zbavit. *Mostecký deník* [online]. 07. 01. 2011 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/regiony/stenic-se-v-janove-neda-zbavit20110107.html>

⁹⁰ Konzultant pomůže nájemníkům řešit závazky. In: *Městský úřad Litvínov* [online] leden 2012 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.mulitvinov.cz/konzultant-pomuze-najemnikum-resit-zavazky/d-436434/p1=57728>

⁹¹ Rozhovor se sociálním pracovníkem neziskové organizace

na počet osob v bytové jednotce s ohledem na podlahovou plochu vnímám jako zcela oprávněný požadavek, v němž spatřuji účinný nástroj k zamezování přeplňování bytů. Zájem SBD Krušnohor na prosazování legislativy v bytových a souvisejících oblastech je deklarován zájmem o zamezení znehodnocování bydlení. Hlavním cílem družstva ze své podstaty by nemělo být vytváření zisku, ale poskytování užitku svým členům. SBD Krušnohor se v rámci posilování svých pravomocí na lokální úrovni stal jedním z partnerů politického hnutí Severočesí CZ. Členové tohoto hnutí jsou zastoupeni v zastupitelstvu města Litvínov, což družstvu přináší určité výhody například v podobě nynějšího neoficiálního trendu doporučování přestěhování rodin z bytů CPI do bytů SBD Krušnohor za účelem faktických úspor sociálních dávek, ale také následného zisku SBD z pronájmu bytů.

SBD Krušnohor je také jedním z mála subjektů, které veřejně odsuzují zásahy policistů proti protestujícím, kteří vycházejí do ulic se záměrem poukázat na stupňující se sociální problémy. Vedení Krušnohoru také velmi často používá termín *nepřízpůsobiví*, jenž je v odborných kruzích považován za klíčový pojem předsudečného anticiganistického diskursu.

S tvrzením SBD Krušnohoru, že s ohledem na sociálně vyloučenou lokalitu není možno dosáhnout na úvěry na opravy a údržbu domů však mohu souhlasit jen částečně. Díky definování Janova jako sociálně vyloučené lokality se naopak otevřely cesty k přístupu alternativním finančním prostředkům z evropských fondů, z nichž SBD Krušnohor úspěšně čerpá.

Krušnohor se necítí vinným ze sestěhování osob, v této souvislosti na svou obranu opět uvádí nedostatečnou legislativu. Jako prevenci před sestěhováním vybízí majitele, kteří mají v plánu se odstěhovat, aby své byty prodávali seriózním kupcům. Ovšem solidarita s bývalými sousedy je zřejmě v současné chvíli, kdy je prodávající „rád“ alespoň za jakéhokoli kupce, zcela nereálná.

Fakt, že v domech SBD Krušnohor ještě stále žijí lidé s vyšším socioekonomickým statusem a pravděpodobně tedy také s lepší platební morálkou a vyšší ochotou dodržovat domovní řád a další pravidla občanského soužití než v domech CPI, napomáhá bez výrazného přičinění družstva posilovat image schopného aktéra bytové politiky. V domech SBD Krušnohoru žije i řada jeho zaměstnanců, což se také pozitivně promítá do jejich fungování. Ti, kteří v nich nežijí, žijí alespoň ve stejné lokalitě nebo jejím okolí, tudíž znají specifika zdejšího prostředí a k lokalitě chovají užší vztah, než právě konkurenční CPI.

Z tvrzení, že k účasti na privatizaci je družstvo mnohdy vyzýváno samotnými obyvateli privatizovaných domů lze usuzovat, že se družstvo samo rádo staví do pasivní role v získávání správy nad novými bytovými domy.

SBD Krušnohor se postupem času odklonilo od prvotního úkolu řešení otázky bydlení družstevní bytovou výstavbou a její stěžejní rolí je v současné době spíše správcovství domů postavených v dobách socialismu.

6.1.5. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách

6.1.5.1. Charakteristika aktéra

Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách (Agentura) je jedním z odborů Sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR vedené Monikou Šimůnkovou, vládní zmocněnkyní pro lidská práva. Jedná se tedy o nástroj Vlády ČR k zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace. Posláním agentury je propojování subjektů na místní úrovni tak, aby spolupracovaly při sociálním začleňování. Agentura podporuje nadresortní přístup a propojování působení veřejné správy a neziskového sektoru.⁹²

Agentura hospodaří s následujícím rozpočtem v následujícím rozsahu, jak uvedl Martin Šimáček, ředitel Agentury: „*Je to cirka 25 milionů korun ročně. Ted' je to nejvíce za celou dobu. Asi 70 až 80 % tvoří prostředky ze strukturálních fondů. My se snažíme šetřit ty prostředky státního rozpočtu a za těch 25 milionů operujeme v 26 městech a nejenom tedy městech, Šluknovsko berte jako jedno město, jeden region, takže jsou to i mikroregiony. Znamená to, že ta práce agentury stojí méně než milion v jednom místě, kde pracujeme, a za to si posluchači mohou představit, že se nám daří průměrně 20 až 25 milionů korun z projektů, ze strukturálních fondů do těch lokalit dostat tak, aby to měnilo situaci. Nabízíme docela komplexní servis od analýzy, přes naplánování aktivit, jejich realizaci v terénu, předávání knowhow mezi městy a součástí práce agentury je i připomínkování zákonných norem, jakási zpětná vazba státní správě, příprava a realizace strategie boje proti sociálnímu vyloučení, to všechno děláme za 25 milionů korun.*“⁹³

⁹² Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách [online]. [cit. 2012-02-02] O agentuře. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/o-agenture>

⁹³ VESELOVSKÝ, Martin. Martin Šimáček, ředitel Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách. In: *Radiožurnál: Český rozhlas* [online]. 2012-02-01 [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/zprava/martin-simacek-reditel-agentury-pro-socialni-zaclenovani-v-romskych-lokalitach--1012382>

6.1.5.2. *Postoj a zájem aktéra na problému*

Město Litvínov projevilo zájem stát se jednou z 12 lokalit zapojených do pilotního projektu Agentury pro sociální začleňování již v roce 2007. Nemělo však zpracovanou koncepci integrace, případně komunitní plán, což bylo hlavním kritériem přijetí. Z výběrového řízení tak tehdy bylo pro nesplnění podmínek vyřazeno.⁹⁴

Stěžejním impulsem pro působení Agentury v Litvínově byla až eskalace sociálního napětí na sídlišti Janov během podzimu roku 2008. Plnohodnotné spolupráci s Agenturou však předcházela ještě dlouhý proces. 12. ledna 2009 byl usnesením vlády ČR rozšířen pilotní projekt (sociálního začleňování) Agentury právě o lokalitu Litvínov. Podmínkou účinné spolupráce však bylo předložení strategického dokumentu řešení sociálně vyloučené lokality nejpozději do 30. června 2009. Mezi tím, od měsíce března 2009, probíhala jednání mezi městem Litvínov a Agenturou. V lednu 2010 bylo schváleno Radou města Litvínova sloučení Komise pro Janov a pracovní skupiny komunitního plánování Občané ohrožení sociálním vyloučením a občané v krizi a jejich transformace do Lokálního partnerství⁹⁵ pod vedením lokálního konzultanta, resp. Agentury. Teprve 4. 2. 2010 byla mezi městem a agenturou podepsána dohoda o spolupráci, nicméně faktická spolupráce je datována k červnu 2009.⁹⁶

Lokální partnerství posléze formovalo tzv. Akční plán, jenž byl radou města projednán 17. 6. 2010 a zastupitelstvem schválen 24. 6. 2010. Akční plán vychází již z předchozích funkčních projektů a platných dokumentů, především z Komunitního plánu sociálních a souvisejících služeb. Ty poté dále precizoval do následujících 5 prioritních oblastí intervence, do nichž by měla primárně směřovat finanční, případně další podpora: Bydlení, Zaměstnávání, Volný čas, Vzdělávání a Prevence rizikového chování. Ke zlepšení situace v lokální bytové politice má přispět všech 5 prioritních oblastí intervence, neboť problematika bydlení úzce souvisí s mnoha dalšími faktory, jako je zaměstnanost a řada dalších faktorů,

⁹⁴ KŘÍŽOVÁ, Vendula. Romové v Litvínově mají problém roky, stát odmítl pomoc. *Aktuálně.cz* [online]. 21. 11. 2008 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=622652>

⁹⁵ Lokální partnerství je „platforma, kde se scházejí lidé z úřadu, neziskovek, ale třeba i strážníci, úřad práce, učitelé ze školy, tedy všichni, kteří mají co do činění se sociální integrací. Mým úkolem je koordinovat práci tohoto týmu a pomáhat na projektech pro Janov, které z takových jednání vzejdou. Druhá část mé práce bude přenášet příklady dobré praxe z Janova na národní úroveň, aby je mohli využít i jinde, a naopak přinášet takové podněty odjinud.“ Karel Straka, lokální konzultant pro Idnes.cz dne 5. 2. 2010.

⁹⁶ ÚŘAD VLÁDY ČR, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. *Evaluační v lokálních partnerstvích: Část III. - Litvínov*. SocioFactor, s. r. o., 2010. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-litvinov>

kteře jsou v dokumentu zohledněny. Priorita bydlení v sobě zahrnuje aktivity nastartované ještě před vznikem tohoto akčního plánu – od 1. 10. 2009 byl implementován třístupňový systém prostupného bydlení, první dva stupně bydlení jsou tvořeny noclehárnou a ubytovnami, třetí stupeň byty na sídlišti Janov ve vlastnictví firmy CPI. Dále je v této prioritě identifikován nevyužitý potenciál v oblasti bydlení. Prvním z nich je domovníctví. Nastiňuje možnost zavést do vchodů domů na sídlišti Janov funkci domovníka formou veřejně prospěšných prací. Domovník by pak měl ve své kompetenci úklid domu, drobné rekonstrukce společných prostor domu, ochranu investic a odstraňování neplacení nebo zpoždování platem za nájemné a služeb. Výsledkem by mělo být předcházení vystěhování a snižování problémů v sousedském soužití. Jako druhý možný potenciál je uveden projekt Druhá šance. Jeho cílem je prevence ztráty bydlení. V praxi projekt počítá se spoluprací s vlastníky bytů, kteří vždy při zasílání upomínky o nezaplacení nájmu přiloží také informační materiál, kde budou uvedeny kontakty na sociální pracovníky, jež je možno oslovit se žádostí o pomoc v řešení nastalé situace. Sociální pracovníci pak pomůžou především v komunikaci s vlastníkem bytu, oddělením dávkových systémů apod.⁹⁷

Martin Šimáček, ředitel Agentury na svém blogu vymezuje jasný postoj obecně platný ke všem zapojeným městům. *„Agentura městu nenařizuje, co mají dělat. K tomu nemá mandát a pravomoci. Navíc změnu sociální politiky nelze prosadit navzdory vedení města. Tváří v tvář vyhrocené situaci v místě však agentura nabízí řešení, která se osvědčila v jiných městech v podobných situacích. Cítí odpovědnost za vývoj situace ve městě, které se dobrovolně přihlásilo ke spolupráci s agenturou. Agentura totiž neřeší problematiku sociální situace „za“ starosty, ale spolu s nimi. Je nejúčinnější tam, kde vedení města spolupracuje a nabídku podpory dokáže využít.“*⁹⁸

Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách bude působit v Litvínově až do konce roku 2012. Bude tak mít příležitost pokračovat v řadě nastartovaných opatření na podporu sociálního začleňování. *„Monitorovací výbor Agentury (...) rozhodl o tom, že Agentura bude v Litvínově pokračovat v práci až do konce roku 2012. Důvody pro toto rozhodnutí byly pozdější začátek práce v této lokalitě než v ostatních pilotních lokalitách, ale i*

⁹⁷ AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH. *Akční plán lokálního partnerství Litvínov*. 2010, 16 s. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-litvinov>

⁹⁸ ŠIMÁČEK, Martin. Pomůžeme městům, která chtějí spolupracovat. *Blog.aktuálně.cz* [online]. 7. 2. 2012 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/martin-simacek.php?itemid=15526>

*vsřtřicný postoj a dobrá spolupřáce s městem i s ostatními partnery,*⁹⁹ uvedl Martin Šimáček, ředitel Agentury.

Agentura v rámci zpětné vazby na svou činnost provádí průběžné hodnocení spolupřáce společně se všemi lokálními partnery.

6.1.5.3. *Postoje dalších zúčastněných aktérů*

Velkým odpůrcem působení Agentury je například Jiří Šulc, někdejší hejtman Ústeckého kraje a někdejší primátor Města Most. Agentura podle něj naděje komunálních politiků i občanů zklamala. *„Podle mínění spousty našich starostů i občanů jsou výsledky agentury mizivé. Zejména v tom nejpodstatnějším úkolu, který má i v názvu, tedy začleňování. Jediným výsledkem Agentury přece nemůže být pomoci lidem v sociálně vyloučených lokalitách zajistit bydlení či výplatu dávek, správně za ně vyplnit ty správné papíry a doručit je na správné místo. Takzvaná pozitivní diskriminace dráždí víc a víc ostatní občany a návrh bezplatné předškolní docházky (pro někoho bezplatné, ale ostatní to musí zaplatit - a to i za ty neplatící) je zcela mimo cíl.*“¹⁰⁰

Naopak Milan Šťovíček, poslanec Věcí veřejných (do 1. 11. 2012) a starosta Litvínova, spolupřáci hodnotí následovně. *„Začátek spolupřáce docela skřípál, když jsme začínali s projektem Nulové tolerance, ale pak jsme si vše vyjasnili a nyní mám ty nejlepší zkušenosti a v Litvínově dělá agentura dobrou práci. Pan Šimáček je člověk, se kterým jsme ve velmi úzkém kontaktu a spolupřáce je dobrá. (...) Vsadili jsme nejenom na represí, která je u nepřizpůsobivých lidí důležitá, ale i na to, že to musíme provázet i s prevencí a terénní sociální prací, kde je spolupřáce s agenturou nezastupitelná. Osobně bych zrušení té agentury nepodpořil.*“¹⁰¹

⁹⁹ Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách [online]. [cit. 2012-02-02] Lokality. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/agentura-pro-socialni-zaclenovani-pokracuje-v-pusobeni-v-litvinove-az-do-konce-roku-2012>

¹⁰⁰ PETŘÍK, Lukáš. Cikáni jen kradou, nepracují a dělají děti kvůli dávkám, nebral si servítky exhejtman. EUportál [online]. 06. 02. 2012, [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://euportal.parlamentnilisty.cz/PrintArticle/8704-cikani-jen-kradou-nepracuji-a-delaji-deti-kvuli-davkam-nebral-si-servitky-exhejtman.aspx>

¹⁰¹ PETŘÍK, Lukáš. Cikáni jen kradou, nepracují a dělají děti kvůli dávkám, nebral si servítky exhejtman. EUportál [online]. 06. 02. 2012, [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://euportal.parlamentnilisty.cz/PrintArticle/8704-cikani-jen-kradou-nepracuji-a-delaji-deti-kvuli-davkam-nebral-si-servitky-exhejtman.aspx>

Všichni členové lokálního partnerství - Diakonie ČCE Most, Libuše, o. s., Město Litvínov, Městská policie Litvínov, Most k naději, o. s., Oblastní charita Most, Policie ČR, Společný život, o. s., Technické služby Litvínov, TJ Kopisty, ÚP Litvínov a ZŠ a MŠ Litvínov – svým aktivním členstvím v této platformě vyjadřují alespoň formálně kladný postoj k činnosti Agentury. Ten také potvrzují v dokumentu *Evaluaace lokálního partnerství Litvínov*.¹⁰²

6.1.5.4. Shrnutí

Pozdějším mimořádným přijetím Litvínova jako 13. lokality do pilotního projektu Agentura de facto připustila určité pochybení v prvotním rozhodování o výběru nejpostiženějších lokalit. Nepřijetí v roce 2007 sice proběhlo v souladu s předem avizovanými pravidly, kdy nebyla splněna jedna z podmínek v podobě zpracovaných strategických dokumentů obce. Nicméně otázkou zůstává, zda kritéria přijetí byla nastavena adekvátně k dané situaci. Město Litvínov, vzhledem k nižšímu počtu obyvatel než 50 000, nemělo povinnost mít zpracován Integrovaný plán rozvoje. Rovněž zpracování komunitního plánu v oblasti sociálních služeb dosud není na úrovni obcí ze zákona povinné. Metoda komunitního plánování navíc v této době byla v České republice relativně nová, masově se začala uplatňovat až po 1. 1. 2007 v souvislosti s účinností Zákona o sociálních službách. Kvalitní zpracování takového dokumentu obnáší předchozí přípravu v řádu měsíců až 1 roku. Absenci Agenturou výše požadovaných dokumentů v roce 2007, tedy během prvního pokusu Města Litvínov o zařazení do pilotního projektu, tak nepovažuji za ojedinělý jev. Naopak bych očekávala, že právě Agentura by měla být tím, kdo s nepřipraveností dokumentů počítá a právě v této fázi nabídne své know-how při jejich zpracovávání. Způsobu nastavení podmínek Agentury, jež Městem Litvínov nebyly prvotně splněny, přičítám určitý díl viny prodlužování a dalšímu zhoršování sociální situace na sídlišti Janov.

Agentura zaujímá postoj řešení situace přes koncept sociální vyloučení. Lokální partnerství působí v rámci integrace současně v různých na sebe navazujících oblastech. V problematice bydlení zaznamenalo prokazatelné výsledky, jež jsou dávány za pozitivní příklad v dalších podobně postižených lokalitách. Přes absenci bytového fondu v majetku města Litvínov, byl především zaveden funkční třístupňový systém prostupného bydlení. I tak

¹⁰² ÚŘAD VLÁDY ČR, Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. *Evaluaace v lokálních partnerstvích: Část III. - Litvínov*. SocioFactor, s. r. o., 2010. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-litvinov>

má ale Agentura nadále své zaryté odpůrce. Přesto lze pozorovat trend určitého zvyšování její prestiže v čase, například právě u starosty Šťovíčka. Celková přínosnost Agentury nejen v oblasti bytové je obtížně měřitelná. Agentura provádí průběžné hodnocení spolupráce (evaluace) společně se všemi lokálními partnery. Shrnující závěry jsou veskrze kladné, otázkou však je, na kolik jsou objektivní, jestliže jsou kompletovány sice externí společnostmi, avšak na zakázku právě Agentury. Na druhou stranu problém sociálního začleňování je během na dlouhou trať, proměna v žádoucí stav zcela přirozeně nemůže být okamžitá. Pakliže náklady Agentury v jedné lokalitě skutečně nepřevyšují 1 milion Kč a podaří se pro ni získat 20 milionů ze strukturálních fondů, nepovažují provoz agentury za plýtvání peněz daňových poplatníků, jak bylo naposledy možno slyšet z úst komunálních politiků Šlunkovského výběžku.

6.1.6. Czech Coal Group

6.1.6.1. *Charakteristika aktéra*

Skupina Czech Coal sdružuje společnost Czech Coal a.s., obchodníka s energetickými komoditami, převážně s hnědým uhlím a elektrickou energií, a těžební společnosti Litvínovská uhelná a.s. a Vršanská uhelná a.s. Skupinu dále doplňuje servisní společnost Coal Services a.s. Společnosti skupiny Czech Coal, které mají sídlo v severních Čechách (Czech Coal a.s., VUAS a LUAS), spolu s dalšími dceřinými společnostmi zaujímají pozici jedněch z nejvýznamnějších zaměstnavatelů v Ústeckém kraji. Zajišťují zaměstnání téměř 5 000 zaměstnanců, kteří v okrese Most, ze kterého pochází největší množství pracovníků (71 %), v roce 2010 tvořili 6,8 % zaměstnaných obyvatel. Skupina Czech Coal má ve své správě největší uhelné zásoby v České republice. Jejich životnost je předpokládána v rámci stávajících územních limitů do roku 2052. Pokud dojde též na zpřístupnění zásob za územní limity, přesáhne životnost těchto zásob horizont roku 2100. Skupina za rok 2010 dosáhla celkových konsolidovaných tržeb v hodnotě 10,88 miliardy korun.¹⁰³

6.1.6.2. *Postoj a zájem aktéra na problému*

Sídlíště Janov spadá mezi lokality s využitelnou zásobou hnědého uhlí. Společnost Czech Coal Group ale k objevujícím se obavám o jeho zbourání na začátku dubna 2011 učinila prohlášení, podle kterého nemá o tyto zásoby zájem: "*Jediným dobývacím prostorem,*

¹⁰³ Czech Coal. *Czech Coal Group* [online] [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.czechcoal.cz/cs/profil/skupina/index.html>

který chce společnost v okolí Litvínova využít, je dobývací prostor Komořany, jehož součástí jsou Horní Jiretín a Černice. (...) Linie těžby se zastaví minimálně půl kilometru od hranice města.“¹⁰⁴

Těžba v těchto lokalitách však v současné době není povolena, neboť „*Usnesením Pithartovy vlády číslo 444 ze dne 30. října 1991 byly stanoveny limity pro těžbu hnědého uhlí a mezní hodnoty znečišťování ovzduší v Severočeské hnědouhelné pánvi. Topolánkova vláda pak tyto limity usnesením č. 1176 z 10. září 2008 potvrdila.*“¹⁰⁵ Tlak na prolomení těchto limitů ze strany společnosti Czech Coal Group je však enormní. „*Prolomení limitů je ekonomicky jediná možnost, jak zachránit rozumnou cenu tepla*“¹⁰⁶ uvádí jako hlavní argument spolumajitel firmy Jan Dienstl.

6.1.6.3. Postoje dalších zúčastněných aktérů

„V Litvínově proběhlo 1. 12. 2006 referendum o postoji města k jeho ohrožení těžbou uhlí. Referenda se zúčastnilo asi 38 % z 21 674 oprávněných voličů, kteří se vyjadřovali k otázce: "Má město Litvínov aktivně využít všech prostředků, aby zabránilo přiblížení povrchové těžby uhlí k Litvínovu, při kterém by došlo k překročení územních ekologických limitů vymezených usnesením vlády č. 444/1991?" Více než 95 % účastníků referenda hlasovalo ANO, tedy vyjádřilo svůj požadavek, aby radnice všemi dostupnými prostředky usilovala o zachování současně platné hranice těžby.“¹⁰⁷

V době tohoto referenda byl starostou Litvínova Karel Zdražil, který v pokračování těžby viděl přínos. „*Myslím, že je to nezbytné,*“ uvedl, když uvažoval o možnosti dalšího rozvoje města financovaného z příspěvků těžby¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Prohlášení pro media. Czech Coal Group [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.czechcoal.cz/cs/novinky/tz/2011/20110407.html>

¹⁰⁵ Těžební limity. Aktuálně.cz: Wiki [online]. 11. 04.2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://wiki.aktualne.centrum.cz/tezebni-limity/>

¹⁰⁶ HORÁK, Jan. Začalo další kolo na prolomení limitů těžby uhlí. Idnes.cz [online]. 05. 03. 2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/zacalo-dalsi-kolo-boje-za-prolomeni-limitu-na-tezbu-uhli-p22-/Usti-zpravy.aspx?c=A110305_133245_usti-zpravy_pp

¹⁰⁷ ŠUTA, Miroslav. Informace. Společnost pro trvale udržitelný život [online]. 02. 12. 2006 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: http://www.stuz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=420:referendum-v-litvinove-kontroverzni-miliardar-versus-7-907-hlasu-9546-proti-prolomeni-limitu-tezby&catid=18:informace&Itemid=75

¹⁰⁸ V Litvínově bude referendum o uhlí. Aktuálně.cz [online]. 21.09.2006[cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=242826>

Současný starosta Milan Štoviček a Vladimír Buřt, místostarosta Horního Litvínova vydali v roce 2011 společnou tiskovou zprávu, jejímž obsahem je především následující: ¹⁰⁹

„Odmítáme, aby Horní Jiřetín zmizel z mapy a Litvínov se stal ghettem na hraně těžební jámy jen proto, aby pánové Tykač a Dienstl mohli vydělat další miliardy na úkor občanů.“

„Pokračování těžby (...) za hranice současných limitů by mělo tragický dopad nejen na Horní Jiřetín a Černice (jak se pokouší veřejnosti sugerovat zástupci Czech Coal), ale i na 27 tisíc obyvatel Litvínova. Ti by museli po desítky let snášet velkorypadla pracující jen 500 metrů od jejich domovů, způsobující nadlimitní expozici hlukem, prachem a dalšími negativními důsledky těžby.“

„Platné limity těžby tedy nechrání jen vlastnická práva tisíců obyvatel Horního Jiřetína a Černic, ale i snesitelné životní prostředí desítek tisíc dalších občanů. Jakkoliv považujeme ochranu vlastnických práv lidí v Jiřetíně za zásadní, stát se nemůže zbavit své odpovědnosti za ochranu Litvínova redukcí celého problému na vztah mezi těžařem a dotčenými vlastníky.“

Soustavná Štovičková kritika prolomení těžebních limitů ale zřejmě vedla společnost Czech Coal k ukončení sponzorské smlouvy s městem, která přispívala k rozvoji města a byla uzavírána po dobu třinácti let. ¹¹⁰

Velmi významný je také nezáporný postoj společnost CPI. Ta veřejně uvažuje o zbourání části svého bytového fondu a na otázku, co by v případě uskutečněných demolicích vzniklo na prázdných prostorách, sdělil Martin Havelka, ředitel CPI, následující: *„Postavíme tam něco jiného nebo se na tomto místě bude jednou těžit uhlí.“* ¹¹¹

¹⁰⁹ ŠTOVÍČEK, Milan a BUŘT, Vladimír. Prolomení limitů by bylo tragédií nejen pro Horní Jiřetín, ale i pro 27 tisíc obyvatel Litvínova. *Milan Štoviček* [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.milanstovicek.cz/2011/03/prolomeni-limitu-by-bylo-tragedii-nejen-pro-horni-jiretin-ale-i-pro-27-tisic-obyvatel-litvinova/>

¹¹⁰ Doly špiní Litvínov, teď mu uhlobaroni vzali i milióny. *Aktuálně.cz* [online]. 2011[cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/regiony/usticky/clanek.phtml?id=696358>

¹¹¹ Radikální řešení: Zboříme Janov a lidi sestěhujeme, navrhuje realitní firma. *Hospodářské noviny* [online]. 17. 04.2011 [cit. 2012-02-02]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-51597330-radikalni-reseni-zborime-janov-a-lidi-sestehujeme-planuje-realitni-firma> .

Zcela nový, přesněji zcela opačný postoj oproti dosavadnímu smýšlení Ústeckého kraje zaujímá nově zvolený hejtman Oldřich Bubeníček, který je nakloněn k prolomení limitů těžby s odůvodněním udržení zaměstnanosti v kraji.¹¹²

6.1.6.4. *Shrnutí*

Janov je lokalitou reálně ohroženou těžbou uhlí. Pokud by skutečně, jak je zatím předkládáno společností Czech Coal, sám ustoupit těžbě nemusel, mohl by však být od těžby oddělen pouhým půl kilometrovým pásem. Předmětem mé práce však není posoudit, zda k prolomení skutečně dojde či nedoje, ani případně v jakém časovém horizontu.

K otázce těžby uhlí se v referendu vyjádřilo 38 % voličů. Aby však bylo referendum shledáno za platné, musela by se zúčastnit nadpoloviční většina oprávněných voličů. Na první pohled nízká voličská účast v referendu však byla ve skutečnosti vyšší než účast na volbách do zastupitelstva obce konaných v témže roce. Na základě výsledků si netroufám udělat jednoznačný soud, zda místním obyvatelům záleželo či nezáleželo na zachování stávajících podmínek, tedy neprolomení limitů těžby. K volební účasti nižší než 50 % navíc mohly přispět některé důležité faktory, například obava z dalšího propouštění v případě utlumování těžby.

Pohled lokální politické reprezentace na prolomení limitů se v závislosti na čase lišil, stávající starosta Šťovíček však inklinuje k jednoznačnému utlumování těžby, přičemž pro zvýšení prosazení tohoto zájmu spolupracuje s významnou osobností na tomto poli, s Vladimírem Buřtem, místostarostou Horního Jiřetína.

Oba angažovaní odpůrci další těžby otevřeně poslední uvedenou citací jinými slovy také ostře reagovali na návrh na prolomení limitů za předpokladu, že se těžební společnost dohodne s vlastníky staveb a pozemků. Tím by se ovšem otevřela Pandořina skříňka a nejspíše by došlo k cílenému nátlaku na obyvatele nebo na vyvlastnění.¹¹³ Tento scénář by užitek zcela nepochybně přinesl právě společnosti Czech Coal.

Případná půlkilometrová vzdálenost, resp. blízkost linie těžby by pro lokalitu znamenala obrovskou zátěž. Došlo by k rapidnímu snížení kvality bydlení díky zvýšení prašnosti a hlučnosti. Následně by se nabalovaly další negativní faktory v podobě zvýšení

¹¹² Ústecký kraj chce prolomit limity těžby. *Deník.cz* [online]. 24. 11.2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupný z WWW <http://www.denik.cz/ustecky-kraj/kraj-chce-prolomit-limity-tezby-20121123-futb.html>

¹¹³ Těžební limity. *Aktuálně.cz: Wiki* [online]. 11. 04.201. Dostupné: <http://wiki.aktualne.centrum.cz/tezebni-limit>

nemocnosti, dalším snižování cen nemovitostí apod. Tento vývoj by ovšem mohl vyhovovat společnosti CPI. Mohl by být silným argumentem k veřejně prezentovanému zájmu firmy zbourat v Janově část svého domovního fondu. U společnosti CPI se otevírají také další možné scénáře, jak vytěžit ze stávající situace. Případné zbourání Horního Jiřetína a Černic při současném zachování sídliště Janov by mohlo znamenat příliv těchto obyvatel do volných bytových jednotek CPI, ať již v Janově či Litvínově (kde rovněž vlastní většinovou část bytového fondu s volnými kapacitami), tedy žádoucí oživení nájemních vztahů či trhu s byty.

Otázka zájmů Společnosti Czech Coal na prolomení těžebních limitů je optikou jejich vlastníků zcela pochopitelná, jedná se o soukromou firmu, jejímž cílem je maximalizovat svůj zisk. Zrušení sponzorské smlouvy s městem Litvínov, přestože je samozřejmě nutno akceptovat svobodné rozhodnutí Czech Coal, kterým subjektům bude poskytovat část svých finančních prostředků a kterým naopak ne, je však jasným signálem, že toto dárcovství primárně nepředstavuje výraz domnělé společenské odpovědnosti firmy, ale skrytý „úplatek“ za tichý souhlas příjemce financí s daným podnikatelským záměrem. Společnost Czech Coal není mocným aktérem pouze v rámci lokální politiky, její vlastníci mají obrovský vliv také na rozhodování vlády. Dienstlovo tvrzení, že *„prolomení limitů je ekonomicky jediná možnost, jak zachránit rozumnou cenu tepla“* lze interpretovat jako jeho snahu pohrozit vládě navýšením ceny uhlí, jež by se okamžitě promítla do ceny tepla za účelem ovlivňování rozhodnutí ministrů směrem k prolomení limitů, a tedy odvrácení hrozícího útlumu těžby. Současná vláda, v souladu s jejím programovým prohlášením, tomuto tlaku však nepodlehla. S jistotou lze ale předpokládat, že Společnost Czech Coal od prosazování těchto zájmů v dohledné době neodstoupí. Zcela nově má navíc Czech Coal zajištěnu podporu Ústeckého kraje.

6.1.7. Dělnická strana

6.1.7.1. Charakteristika aktéra

Dělnická strana (DS) byla registrována na konci roku 2002 pod názvem Nová síla, na ustavujícím sjezdu 18. ledna 2003 však přijala název Dělnická strana. Strana se označovala jako „národní“ či „lidová“, odmítala dělení na levicové a pravicové politické strany. Ve svém programu navrhovala například vystoupení z EU a NATO, určování národnosti obyvatel a jejího potvrzení do občanského průkazu, vyloučení cizích státních příslušníků ze systému sociálních podpor, zavedení domovského práva, zákaz registrace homosexuálních partnerství nebo obnovení trestu smrti. Od roku 2006 začala DS propojovat své aktivity s aktivitami

mladých nacionalistů, navázala například kontakty s německou politickou stranou Národně demokratická strana Německa (NPD). V roce 2007 aktivity DS dále vzrůstaly a profilovaly se. Ve spolupráci s nacionalistickými subjekty byla konána řada demonstrací proti komunismu, drogám, pozitivní diskriminaci, NATO atd. Na začátku února 2008 byly založeny tzv. Ochrané sbory, které měly dozorovat a organizovat stranické akce.¹¹⁴

Od roku 2004, kdy DS kandidovala poprvé, a to ve volbách do Evropského parlamentu s výsledkem 0,18% hlasů a v listopadu tohoto roku do krajských voleb s výsledkem 0,15 % hlasů, stále rozšiřovala základnu svých voličů. Sněmovní volby v roce 2006 absolvovali členové DS na kandidátce politické strany Právo a spravedlnost s výsledkem 0,23 % hlasů. V krajských volbách vyhlášených v roce 2008 postavila DS kandidátky ve všech krajích spolu s Demokratickou stranou sociální spravedlnosti na listině s názvem Dělnická strana – za zrušení poplatků ve zdravotnictví kromě Plzeňského kraje, kde heslo znělo NE americkému radaru! Celkem získala 28 865 hlasů (0,99 %), v Ústeckém kraji získala 1,19 % hlasů. Nejúspěšnější byla v Plzeňském (1,47 %) a Pardubickém kraji (1,28 %), nejslabší výsledek měla v Jihomoravském kraji (0,56 %). Kandidát DS do senátu Stanislav Horňák obdržel ve volebním obvodu 81 Uherské Hradiště 2,88 % hlasů.¹¹⁵

V březnu 2009 DS obhájila svou pozici regulérní politické strany. Tomu předcházející vládní návrh na zrušení této strany, totiž Nejvyšší správní soud zamítl pro nedostatek důkazů pro oprávněnost zrušení.¹¹⁶ Rok poté, resp. 17. února 2010, rozsudkem Nejvyššího správního soudu již byla DS skutečně rozpuštěna. Stranu z domácí politické scény chtěla odstranit vláda, jelikož podle ní spolupracovala s neonacisty a jejím cílem byla totalita.¹¹⁷ Proti tomuto rozhodnutí však DS podala dne 15. března 2010 stížnost k Ústavnímu soudu České republiky, jež měla odkladný účinek ve věci rozpuštění. Dne 27. května 2010 pak Ústavní soud potvrdil oprávněnost rozsudku Nejvyššího správního soudu.¹¹⁸ Krátce po zrušení DS

¹¹⁴ *Dělnická strana* [online]. [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://www.delnicka-strana.cz/index.php>

¹¹⁵ Historie. *Dělnická strana* [online]. [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=151

¹¹⁶ Krajně pravicová Dělnická strana nebude rozpuštěna. *ČT 24* [online]. 04. 03. 2009 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/47467-krajne-pravicova-delnicka-strana-nebude-rozpustena/>

¹¹⁷ Nejvyšší správní soud rozpustil Dělnickou stranu. *Novinky.cz* [online]. 17. 02. 2010 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/192375-nejvyssi-spravni-soud-rozpustil-delnickou-stranu.html>

¹¹⁸ Ústavní soud odmítl návrh Dělnické strany proti jejímu rozpuštění. *Ústavní soud České republiky* [online]. 31. 05. 2010 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://www.concourt.cz/clanek/3433>

založili její členové její nástupnickou stranu pod názvem Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS).

Ve volbách v roce 2012 do zastupitelstva ústeckého kraje dosáhla DSSS celkový výsledek 4,34 % platných hlasů, což ji povzbudilo k další snaze za dva roky získat mandáty v městských a obecních zastupitelstvech.¹¹⁹

6.1.7.2. *Postoj a zájem aktéra na problému*

Aktivním aktérem lokální bytové politiky, resp. sociální politiky, se DS stala 4. října 2008, kdy na sídliště Janov vyslala, údajně na žádost místních starousedlíků, 12-ti člennou monitorovací hlídku tzv. ochranného sboru. První významně zastoupené shromáždění členů a příznivců DS proběhlo dne 18. října 2008 na náměstí Míru v Litvínově. Další shromáždění DS, oficiálně deklarované jako Shromáždění proti pozitivní diskriminaci a policejnímu násilí, konané opět na náměstí Míru v Litvínově, bylo svoláno dne 17. listopadu 2008. Tomáš Vandas, předseda DS, zde ostře vystoupil proti tehdejší ministryni bez portfeje Džamile Stehlíkové, odpovědné za problematiku menšin. Později se účastníci shromáždění vydali na pochod do janovského sídliště, organizovaného Autonomními nacionalisty. Pochod však skončil nejtvrdějším střetem nacionalistů s policií od zasedání Mezinárodního měnového fondu v Praze 2000.¹²⁰

DS v roce 2008, tedy dva roky před komunálními volbami měla velké ambice získat voliče na svou stranu. Tomáš Vandas, předseda DS, k tomu uvedl následující: „*Je to náš velký cíl. Komunální volby pro nás budou velkou výzvou. Myslím, že máme velkou šanci uspět nejen v Litvínově, ale i v jiných městech,*“ *Chtěli bychom místo starosty. Vše je závislé na tom, jak by volby dopadly a pak na jednání s ostatními stranami.*“¹²¹

6.1.7.3. *Postoje dalších zúčastněných aktérů*

Shodný negativní postoj tehdejších zastupitelů (ač napříč politického spektra) Města Litvínova k Dělnické straně, vyjádřený již po 4. říjnu 2008, tedy po prvním osobním

¹¹⁹ Volební výsledky. *Dělnická strana sociální spravedlnosti*. Dostupné z: <http://www.dsss.cz/volebni-vysledky>

¹²⁰ Historie. *Dělnická strana* [online]. [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=151

¹²¹ VOKURKA, Martin. Dělnická strana chce získat místo litvínovského starosty. *Mostecký deník* [online]. 17. 12. 2008[cit. 2012-02-09]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/delnicka-strana-chce-ziskat-misto-litvinovskeho-st.html

faktickém vstupu DS, resp. Ochranného sboru do Janova, který ještě proběhl poměrně klidně, se mi z místního tisku podařilo zachytit například následujícími citacemi: ¹²²

„Před časem jsme se zástupci Dělnické strany jednali. Vysvětlili jsme jim, co všechno město pro Janov dělá. Chtěli se do Janova osobně podívat, ale ani nevěděli, kde Janov je. Myslí si, že přijdou odjinud a všechno vyřeší za nás během několika dnů. My děláme patřičné kroky, abychom Janovu pomohli. Žádnou jinou pomoc odjinud jsme nezaznamenali. S Janovem si musíme poradit sami,“ sdělil Milan Šťovíček (V té době ODS, později VV, od 1. 11. 2012 však ze strany vyloučen).

"Dělnická strana parazituje před volbami na situaci v Janově. Chtějí se jen zviditelnit," sdělil Martin Klika (ČSSD).

„Kategoricky nesouhlasím s výroky čelních představitelů Dělnické strany, že vedení města neřeší problémy Janova a už vůbec nesouhlasím s kritikou městské policie. Jsem v dennodenním kontaktu s občany Janova a v poslední době jsou strážníci velmi pozitivně hodnoceni místními obyvateli. Osobně považuji kroky Dělnické strany za populistické a nesyrové. Jsem přesvědčený, že zájem tohoto subjektu o janovskou problematiku po volbách zcela utichne. Již v minulosti jsme byli svědky podobných zviditelňovacích akcí Dělnické strany podobnými uskupeními, která nikdy nenabídla této lokalitě konstruktivní řešení,“ komentoval aktivity Dělnické strany zastupitel Patrik Christian Cmorej (V té době SZ, nyní ODS).

Občané z řad majority naopak zaujali až nečekaně pozitivní postoj k DS. Například sympatie majority projevené DS dne 18. 11. 2008 byly portálem Aktuálně.cz komentovány následovně *„Tak masivní podpora pravicového extremismu z řad "slušných" lidí překvapila i některé odborníky na extremismus.“* ¹²³

Romové se v době největšího talku DS k nastalé situaci vyjadřovali například v podobném duchu: *„I mezi námi jsou hajzlové a dobytci, kteří by měli žít v chlívků nebo v lese, ale takoví jsou i mezi vámi, bílými. I mezi skiny jsou nezaměstnaní, kteří berou sociální*

¹²² Vedení Litvínova: Dělnická strana parazituje na situaci v Litvínově. *Homér* [online]. 08. 10. 2008 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: http://www.homerlive.cz/zpravodajstvi/vedeni_litvinova_delnicka_strana_parazituje.html

¹²³ KŘÍŽOVÁ, Vendula. Romové pryč! Lidé v Litvínově podpořili extremisty. *Aktuálně.cz* [online]. 19. 11. 2008 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=622518>

dávky. Ať nám dají konečně pokoj.“¹²⁴ Někteří reagovali na DS následujícími transparenty: *„Všemi prostředky proti nacismu, Nikdo není víc než Ty, Děti za nic nemůžou, Oběti jsou zbytečné, Svět je lepší barevný.*“¹²⁵

6.1.7.4. *Shrnutí*

Přestože jsem neprovedla analýzu mediálního diskurzu, při analyzování jednotlivých zpráv souvisejících s působením DS jsem cítila jednostrannost médií. Ta dle mého názoru, bez přihlédnutí k tomu kterému postoji DS, zcela automaticky užívala klíčová slova extremismus, nacionalismus, atd., čímž mohla mít vliv na masovější přijímání myšlenky neodkladného a definitivního zákazu dělnické strany. Obraz „onoho špatného“ byl dále doprovázen v některých případech jednostrannými výpověďmi, nejčastěji z řad reprezentantů veřejné správy. I přes mnou pocíťovanou nevyváženost prostoru pro všechny zúčastněné aktéry a obtížnost nalézt postoje všech významněji dotčených stran, snad výše uvedené citace lze považovat za dostatečně reprezentativní. Nejsou totiž nikterak překvapivé, neliší se od mých původních předpokladů.

Touto podkapitolou jsem nechtěla obhajovat působení DS, ovšem je nutno neustále upozorňovat na obrovský vliv sdělovacích prostředků. Nelze podceňovat nebezpečnou moc médií v podobě nátlaku a občasných snah v narušování nezávislosti soudů. Ze své pozice mi rozhodně nepříslušelo hodnotit oprávněnost rozhodnutí Ústavního soudu. Navíc cílem práce nebylo hodnocení míry provázanosti Dělnické strany s nacionalistickými skupinami. Snažila jsem se však obsáhnout veškeré působící faktory na zkoumaný problém.

Do značné míry souhlasím s tehdejšími představiteli (jsou jimi i pro aktuální volební období) lokální politiky, kteří upozorňovali na fakt, že DS se objevila na scéně lokální bytové politiky, potažmo lokální politiky jako takové, s primárním cílem snadno získat větší voličskou základnu. Předpokládám, že cíl skutečného řešení problému rovněž nebyl DS upozadřován a záměr změnit stávající stav janovského sídliště k lepšímu jsem skutečně cítila (i když jen intuitivně), avšak na druhou stranu je třeba říci, že deklarovaný volební program DS obsahuje spíše kontroverzní témata než reálné kroky k dosažení žádoucích výsledků.

¹²⁴ VOKURKA, Martin. Janov po demonstracích: Strach trvá. *Mostecký deník* [online]. 19.11.2008, [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/janov-po-demonstracich-strach-trva20081119.html

¹²⁵ Řádění extremistů v Litvínově. *Aktuálně.cz* [online]. 18. 11. 2008 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/fotogalerie/2008/11/18/radeni-extremistu-v-litvinove/foto/225805/>

Dále se ztotožňují s tvrzením DS, že jejich vstup do místní lokální politiky byl motivován také dlouhodobým nezájmem lokálních i státních politiků o řešení stupňujících se sociálních problémů. DS se však trochu neoprávněně prezentovala v roli jediného a „všemocného“ řešitele neudržitelného stavu, čímž si ne zcela korektním způsobem postupně získávala voličské hlasy starousedlíků „chytajících se stébla trávy“, zatímco ale na druhé straně, v čemž opět souhlasím s politiky i soudy, systematicky stav ještě více vyhrocovala. Bez ohledu na charakter způsobu a důvodů zapojení DS k aktérům lokální bytové politiky nelze zpochybňovat, že právě aktivity DS byly účinným spouštěčem řady opatření vedoucích k řešení nastolených problémů.

Vrátím-li se k rozhodnutí ústavního soudu z roku 2010, které rozpustilo DS s odůvodněním nekompatibility ideologie strany se systémem právních hodnot České republiky, pokládám si otázku, neměla tedy taková politická strana být zrušena daleko dříve? Jen na svém webu DS oficiálně uvádí spolupráci s různými nacionalistickými uskupeními již od roku 2006. Ano, vláda sice poprvé iniciovala rozpuštění DS již v roce 2009, ovšem nebyla schopna předložit adekvátní argumenty pro takové rozhodnutí. Další předložení vládního návrhu na rozpuštění strany již bylo úspěšné. Vyšší motivací k dosažení tohoto cíle mohly být zájem politické reprezentace na znemožnění DS kandidovat do senátních a komunálních voleb 2010. Samotné zrušení DS nelze považovat za významnější úspěch, proběhlo totiž de facto pouze formálně. Strana v obdobném složení funguje nadále pod názvem Dělnická strana sociální spravedlnosti a ani s odstupem čtyř let, kdy o sobě dala prostřednictvím demonstrací nejvýznamněji vědět, neupadla dle volebních výsledků v zapomnění.

6.1.8. Další aktéři

Důležitými aktéry bytové politiky jsou přirozeně také obyvatelé Janova. Ty lze rozdělit dle různých kritérií. Pro účely této práce použiji dělení obyvatel na tzv. starousedlíky a na nově přistěhovalé. Někteří nově přistěhovalí jsou dále členění jako tzv. nepřizpůsobiví. Všem skupinám je společné to, že jsou dnes v lokalitě obrazně uvězněni. Všem skupinám je dále společné to, že své postoje a zájmy, třeba že rozdílné, prezentují až v reakci na nastalou situaci, nikoli dříve v rámci své možnosti participace na lokální sociální politice. Z popudu několika nelhostejných obyvatel se však podařil zřídit Osadní výbor Janov, o němž blíže informuji v kapitole 6.1.1. Město Litvínov.

Dalším zúčastněným aktérem je neziskový sektor, zejména občanská sdružení poskytující registrované sociální služby – především odborné sociální poradenství a terénní

programy, azylové domy apod. Většina z těchto organizací se přihlásila ke spolupráci iniciovanou Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách, o níž blíže informuji v kapitole 6.1.5. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách.

Na lokální bytovou politiku měly také velmi významný vliv realitní kanceláře místního i celorepublikového charakteru. Rovněž ty se totiž významně podílely na sestěhovávání nepřizpůsobivých obyvatel do Janova. Byty pro ně většinou získávaly výkupem pod cenou či převodem od obyvatel, kteří již dále v lokalitě nebyli ochotni setrvávat.

V neposlední řadě je jako dalšího aktéra třeba zmínit Ústecký kraj. Hejtmanka Jana Vaňhová úřadující v letech 2008 – 2012 se v problematice Janova neangažovala v takové míře, jako její předchůdce hejtmán Jiří Šulc. Ten do roku 2008 ve spolupráci s Městem Litvínov zaváděl pilotní projekt vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi pomocí stravenek, později měl v plánu výplatu elektronickou kartou a řadu dalších opatření částečně směřujících k zastavení přílivu nepřizpůsobivých obyvatel. Hejtmanka Vaňhová sice předložila návrh zákona o sociálním bydlení, vláda však shledala, že neobsahuje žádná inovativní řešení.¹²⁶ Na příkladu hejtmanky Vaňhové a hejtmána Šulce lze názorně předvést, že kraj má ve své moci aplikovat řadu veřejně politických nástrojů, avšak musí k tomu být politická vůle a kompetentnost.

6.2. Strom problémů

Pomocí stromu problémů (viz. obrázek č. 1) jsem se pokusila provést rekonstrukci vývoje lokální bytové politiky na sídlišti Janov v období transformace po roce 1989 do nedávné současnosti. Stěžejní příčiny formování lokální bytové politiky identifikuji ve dvou samostatných, avšak spolupůsobících oblastech. První z nich, graficky znázorněná ve světle žlutém poli, zachycuje vývoj vlastnických vztahů k bytovému fondu. Druhá oblast, znázorněná ve světle růžovém poli, zachycuje socioekonomický vývoj lokality. Obě oblasti paralelně přispěly k obměně složení místních obyvatel znázorněné ve světle zeleném poli. Tato nezvladatelná migrace vyústila do ústředního problému, tedy do stavu anomie, graficky znázorněného v červeném poli, a z něj plynoucích důsledků ústících do problémů sociálně

¹²⁶ Ústecký kraj dal 1,4 milionu za zákony, vláda je odmítla. *Týden.cz* [online]. 24. 6. 2012 [cit. 2012-10-10]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/ustecky-kraj-dal-1-4-milionu-za-zakony-vlada-je-odmitla_238409.html

vyložené lokality, které jsem se snažila zachytit se zvláštním zřetelem k lokální bytové politice, vyznačeny jsou v poli šedém.

Světlo žluté pole, tedy oblast vývoje vlastnických vztahů k bytovému fondu, z počátku přesně koresponduje s mnohokrát popsaným transformačním procesem bytové politiky po roce 1989. Na základě decentralizace státní moci na Město Litvínov přešla řada povinností, zahrnujících právě též správu a údržbu bytového fondu. Bezúplatný převod veřejného bytového fondu na obce, postavil také Město Litvínov do velmi složité situace. O výkon nově nabyté nové agendy obecní rozpočet nebyl navýšen, navíc příjmy z regulovaného nájemného nepostačovaly ani na krytí běžných nákladů na provoz bytového fondu. Město Litvínov tedy nedisponovalo dostatkem finančních prostředků provoz, natož údržbu tohoto nemovitého majetku, tudíž přistoupilo k jeho privatizaci. Byty byly přednostně nabídnuty nájemníkům, ale díky jejich četné finanční nemajetnosti, kterou blíže nastiňuji ve světle růžovém poli, o ně nebyl projevěn většinový zájem. Právě v tomto momentu proto nastává stěžejní rozhodnutí Města Litvínov. V roce 2005 se prodejem svého zbylého bytového fondu asi o 600 bytech soukromé společnosti Tellmer vzdalo téměř veškeré kontroly nad lokální bytovou politikou. Tellmer, jak se později ukázalo, byty zakoupil se záměrem do Janova cíleně sestěhovávat sociálně nepřizpůsobivé občany z různých míst republiky. Dostatečnou volnou bytovou kapacitu si k tomuto účelu zabezpečoval vystěhováváním neplatičů, další volná kapacita vznikala také díky dobrovolnému odlivu obyvatel, podrobněji vysvětleným ve světle růžovém poli.

Transformace společnosti po roce 1989 se promítla do všech oblastí lidského života. Na lokální bytovou politiku měla, vzhledem k povaze regionu Mostecká, významný dopad též transformace pracovního trhu a z ní vyplývající socioekonomické důsledky, jejichž vývoj jsem graficky zachytila ve světle růžovém poli. Jádrem tohoto problému v podobě restrukturalizace trhu práce a následném hromadném propouštění, zvyšování nezaměstnanosti a snižování životní úrovně jsem zakreslila sytě růžovou barvou. Modře jsem vyznačila další doprovodné faktory, především nárůst kriminality a s ním spojenou ztrátu bezpečí. Postindustriální socioekonomický vývoj směřoval, i přes některé zásahy státní sociální politiky, například v podobě vyrovnávání životní úrovně nezaměstnaných pomocí tehdejších poměrně štědrých sociálních dávek, k dalšímu snižování kvality života všech místních obyvatel.

Mnoho lidí, zejména s vyšším sociálně ekonomickým statusem, bez ohledu na užívání bytu družstevního, nájemního nebo v osobním vlastnictví, právě z důvodu snižování kvality života raději lokalitu průběžně opouštělo. Část obyvatel byla též vystěhována pro neplatičství, Uvolněné bytové kapacity, v nejvyšší míře a záměrně společnostmi Tellmer, ale i různými realitními kancelářemi, byly nově obsazovány sociálně nepřizpůsobivými občany. To vedlo k dalšímu poklesu kvality života a dalšímu odlivu starousedlické populace. O byty, ač mnohdy velmi zajímavé svým vnitřním kvalitním vybavením a velikostí podlahové plochy, navíc prodávané pod cenou, přestal být zájem z řad běžné populace, tudíž je všichni začali nabízet alespoň nepřizpůsobivým občanům. Tuto proměnu složení obyvatelstva v podobě obousměrné migrace jsem ve stromu problémů zaznamenala ve světle zeleném poli.

Tento dosavadní divoký vývoj lokální bytové politiky posléze dospěl do fáze, kdy přestávala platit jinak běžná právní a morální pravidla a normy společnosti. Masivní sestěhovávání nepřizpůsobivých osob začalo být nekontrolovatelné, občanské soužití bylo stále více narušováno, obyvatelé z řad starousedlíků se dovolávali urychlené pomoci, ale lokální i centrální politická reprezentace této situaci téměř nečinně přihlížela, nastavit nový „řád“ se v roce 2008 samozvaně pokoušela Dělnická strana, která učinila několik demonstrací a měla ambice na posílení své politické moci skrz voličské hlasy janovských starousedlíků. Tento anomický stav jsem ve stromu problémů jako ústřední problém zakreslila v červeném poli.

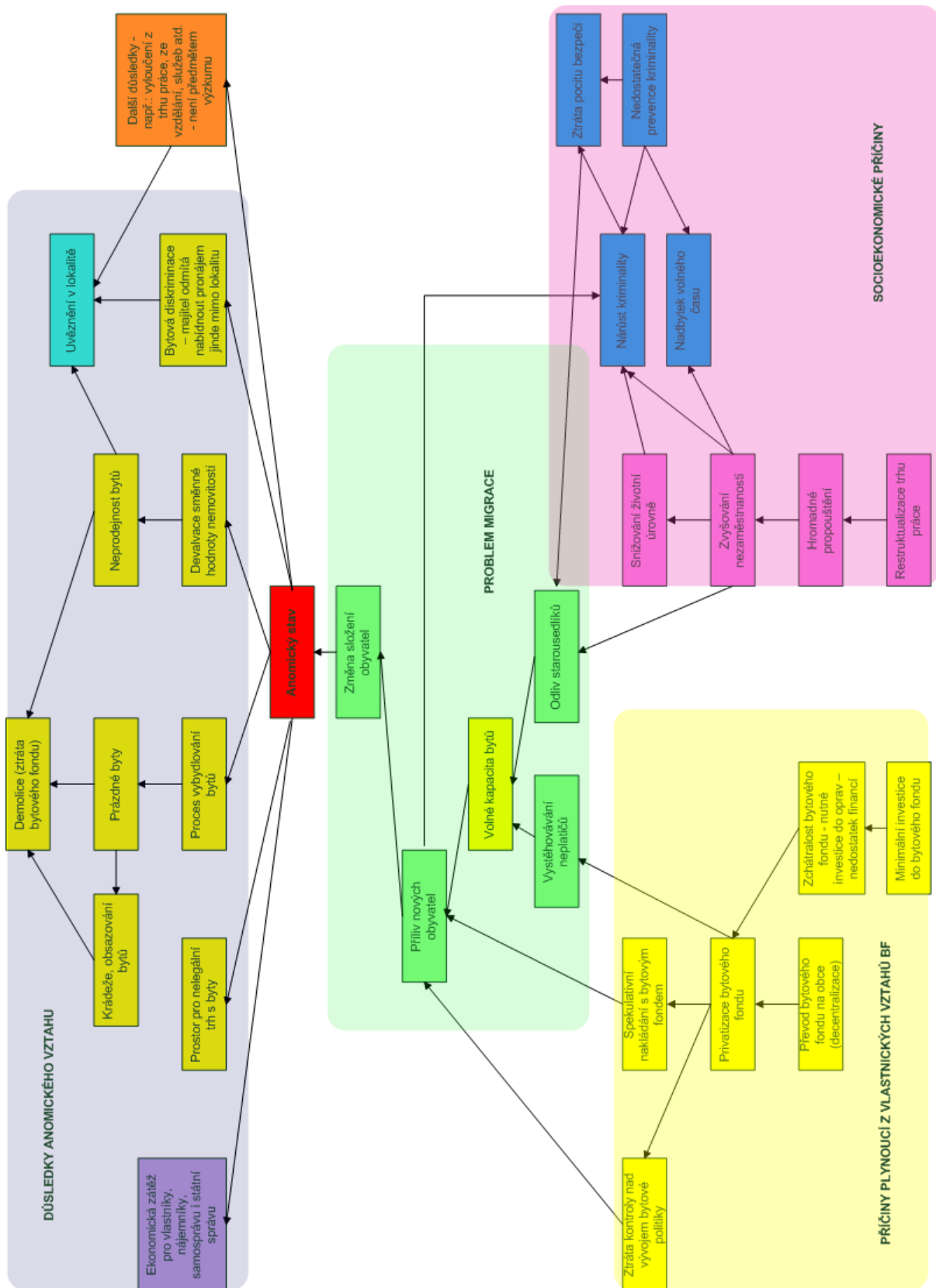
Důsledkem absence či včasného nevyužívání dostupných veřejně politických nástrojů¹²⁷ se lokalita Janova přeměnila v lokalitu sociálně vyloučenou. V oblasti bydlení to znamená zejména devaluaci směnné hodnoty nemovitostí ústící v neprodejnost bytů, devastaci a pokračující proces vybydlování bytového fondu, prostor pro nelegální či nemorální trh s byty. Dále též vysokou ekonomickou zátěž pro vlastníky, nájemníky, samosprávu i státní správu. Například platící nájemníci mezi sebe dělí náklady vzniklé za nelegální odběry elektřiny či vody nebo za četnější nezbytné opravy domu. Samosprávě se navyšují náklady především na udržení bezpečnosti a zajištění pořádku v lokalitě. Státní správa v přenesené působnosti vyplácí sociální dávky určené na krytí nákladů na bydlení, jejichž výše ale enormně přesahuje kvalitu bydlení. Nejvýznamnějším znakem a de facto

¹²⁷ Například prvotní nepřijetí do pilotního programu Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách.

potvrzením sociálního vyloučení je ale uvěznění v lokalitě. Propojenost uvedených důsledků jsem ve stromu problémů zachytila v šedém poli.¹²⁸

¹²⁸ Více informací k sociálnímu vyloučení nejen z hlediska oblasti bydlení zachycuje příloha č. 1: Diagram sociálního vyloučení a příloha č. 2: Past sociálního vyloučení.

Obrázek č. 1: Strom problémů

7. Závěr

Janov byl Gabalovou studií identifikován jako jednou z tehdejších 330 sociálně vyloučených lokalit. O tom, že Janov je pomyslná tikající bomba se tedy vědělo řadu let, bohužel se i tak zcela neřízeně nechala vybuchnout. Vzhledem k historickému a socioekonomickému vývoji lokality již samo o sobě nejprve docházelo k přirozenému sestěhovávání sociálně slabých obyvatel, nicméně privatizace bytového fondu byla spouštěčem řízeného masivního sestěhovávání a celý proces sociálního vyloučení se tak velmi urychlil. Veřejná správa podcenila rizika vyplývající ze ztráty kontroly nad bytovým fondem a dlouhý čas nebyla schopná na nabalující se důsledky aplikovat účinné politické nástroje.

Základním cílem této práce bylo zhodnocení vlivu sociálních a ekonomických faktorů na lokální bytovou politiku a využívání veřejně politických nástrojů. Aspekty zkoumaného problému jsem dále rozdělila na následující dílčí cíle:

1. Identifikovat a analyzovat aktéry lokální bytové politiky
2. Identifikovat a obsáhnout hlavní problémy, příčiny a důsledky lokální bytové politiky

Jednou z metod, které jsem použila k plnění cílů práce, byla analýza aktérů. Během samotné analýzy jsem se prvotně pokusila identifikovat všechny významné aktéry lokální bytové politiky, mezi něž jsem zařadila Město Litvínov, RLRE Tellmer Property s. r. o., CPI Byty, a.s., Stavební bytové družstvo Krušnohor, Agenturu pro sociální začleňování v romských lokalitách, Czech Coal Group, Dělnickou stranu, místní obyvatele, neziskové organizace, realitní kanceláře a Ústecký kraj.

U prvních sedmi jmenovaných aktérů jsem se snažila poznat podrobně jejich jednání, postoje, vzájemné vztahy s ostatními aktéry a zhodnotit jejich vliv a zájmy na realizaci té které bytové politiky.

Bez ohledu na to, zda se jednalo o aktéry veřejného sektoru, občanského sektoru či soukromého sektoru, v různých souvislostech této politiky bylo možné pozorovat, jak zaujímají různé, někdy i zcela protikladné role podle toho, s kterým dalším aktérem jsou právě v interakci. Nejčastější konkrétní role lze na základě zjištěného vymezit jako viníky, oběti a subjekty těžící zisk z dané situace. Typickým nositelem alespoň dvou z těchto rolí je například SBD Krušnohor – v roli oběti upozorňuje na fakt, že s ohledem na nálepku sociálně vyloučené lokality ztrácí na hodnotě svého bytového fondu a není tak schopen dosáhnout na

běžné úvěry na opravy a údržbu domů, na druhou stranu ale ze situace též úspěšně těží, neboť právě díky definování Janova jako sociálně vyloučené lokality má naopak otevřené cesty k přístupu alternativním finančním prostředkům z evropských fondů, z nichž SBD Krušnohor skutečně úspěšně čerpá. Do role obětí se také ještě výrazněji pasují obyvatelé Janova zvláště z řad starousedlíků, kteří trpí zejména sníženou kvalitou života a ztrátou hodnoty bytu, pokud jsou jeho majiteli. Obě charakteristiky se dále promítají do určité formy uvěznění v lokalitě. Starousedlíci si ale vůbec nepřipouštějí, že všichni ti, kteří neparticipovali na komunální politice, jsou vlastně také určitými viníky stávající sociální situace. Za ukázkového viníka vzniku sociálně vyloučené lokality a zároveň těžitele finančních příjmů je většinou dalších aktérů, i když ona sama se tak nevnímá, považována RLRE Tellmer Property, s. r.o., která získala veškerý zprivatizovaný bytový fond. Její nástupnická firma CPI BYTY, a. s., která pravděpodobně měla zájem udržet se subjektem těžícím zisk z dané situace, je nyní paradoxně rovněž obětí, když jsou její domy nevyužité, chátrají a některé jsou již předurčeny k demolici. V roli významného viníka je i Město Litvínov – neboť neprozíravě odprodalo veškerý bytový fond jedinému subjektu – RLRE Tellmer Property a okamžitě tak ztratilo většinu kontroly nad lokální bytovou politikou.

Za subjekty, které těží ze situace sekundárně, lze považovat například různé neziskové organizace poskytující registrované sociální služby, které mají, alespoň do stabilizování stavu, zajištěno téměř jisté přiznání dotací a grantů. Ze situace lze dále těžit nejen finanční prostředky, ale též politickou přízeň voličů. Tohoto využila Dělnická strana, ale i SBD Krušnohor, který je rovněž politicky angažovaný.

Další, i když méně zastoupenou roli lze označit za roli „samozvaného spasitele“. Do ní se sama pasovala především Dělnická strana, u nespokojených občanů ale slavila prokazatelné úspěchy a také měla významnou zásluhu na znovunastartování provádění aktivní sociální politiky Města Litvínova. Z pohledu některých politiků je jako samozvaný spasitel též vnímána i Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách.

Aktéry je ovšem nejjednodušeji možno dělit dle jejich míry aktivity či pasivity, přičemž aktivita a pasivita se v průběhu času může měnit. Přerod od pasivity k aktivitě je vidět nejvíce u Města Litvínov – to, po své fatální chybě, kdy odprodalo celý svůj bytový fond a upadlo na čas do naprosté netečnosti, nyní se však znovu nastartovalo a dává příklad ostatním městům, že i bez vlastnictví bytového fondu je možno vytvářet účinnou bytovou politiku. Paradoxně prvotní pasivní přístup měla také Agentura pro sociální začleňování

v romských lokalitách, která nejprve chybně odmítla v Litvínově působit, nyní však aktivně a účinně přispívá k nastolení změn sociálního klimatu Janova. Aktivnějšími se také stali občané, kteří si uvědomili, že je potřeba se zapojovat do společenského dění a vyjadřovat své názory. Naopak ústecký Kraj ve volebním období 2008 – 2012 oproti předchozímu období více stagnoval a dostatečně nevyužíval všech politických nástrojů, kterými může disponovat.

Rozdílnost zájmů jednotlivých aktérů přirozeně vychází také z toho, jaký vztah daný aktér chová k dané lokalitě. Místní obyvatelé a místní instituce mají užší vztah k lokalitě, někdy se jedná až o patriotismus. Aktéři lokální politiky, kteří ovšem přicházejí „zvenčí“ jako například RLRE Tellmer Property, s. r. o. a CPI BYTY, a. s., tuto skutečnost nevnímají. Sledují přednostně své podnikatelské zájmy. Naproti tomu občané, Město Litvínov a další místní organizace vnímají lokalitu především jako místo k jejich žití, a proto na určité podnikatelské záměry, které by jejich žití mohly ohrozit, chovají odlišné postoje.

Další rozdílnost zájmů jednotlivých aktérů také vychází z faktu, zda-li se jedná o aktéra veřejného, občanského či soukromého sektoru. V soukromém sektoru působí aktéři RLRE Tellmer Property, s. r. o., CPI BYTY, a. s. a Czech Coal Group, kteří před sociálními zájmy logicky upřednostňují své ekonomické zájmy. Konkrétně Czech Coal Group je zatím pasivním aktérem lokální bytové politiky, nicméně po případném prolomení těžebních limitů získá ohromný vliv na další sociální dění Litvínovska.

Zájmy jednotlivých aktérů jsou vždy snadněji prosazovány, pakliže tito aktéři mají určité politické zázemí. Tohoto si je vědomo SBD Krušnohor, které má své členy v politické straně Severočeši.cz, jenž jsou zastoupeni v zastupitelstvu města Litvínov. To družstvu již nyní přináší určité výhody například v podobě neoficiálního trendu doporučování klientům sociálního odboru k přestěhování právě do bytů SBD Krušnohor.

Druhou z metod, kterou jsem použila k plnění cílů práce, byl strom problémů. Pomocí stromu problémů jsem se pokusila provést rekonstrukci vývoje lokální bytové politiky na sídlišti Janov v období transformace po roce 1989 do nedávné současnosti. Stěžejní příčiny formování lokální bytové politiky jsem identifikovala ve dvou samostatných, avšak spolupůsobících oblastech. První z nich je vývoj vlastnických vztahů k bytovému fondu. Druhá z nich je socioekonomický vývoj lokality. Obě oblasti paralelně přispěly k obměně složení místních obyvatel. Tato nezvladatelná migrace vyústila do ústředního problému, tedy do stavu anomie a z něj plynoucích důsledků ústících do problémů sociálně vyloučené lokality, které jsem se snažila zachytit se zvláštním zřetelem k lokální bytové politice.

Janov a jeho obyvatelé se vedle svých původních regionálních potíží vycházejících především z vysoké míry nezaměstnanosti, museli díky špatně volené bezkonceptní a nezodpovědné sociální politice lokální i státní, také podrobit potížím pramenícím ze sociálního vyloučení. V současné chvíli je v Janově již cítit zlepšení situace. Zásahu na něm si přičítá více subjektů, především Město Litvínov a Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, ale je třeba zdůraznit, že problém se ve velké míře vyřešil tak trochu sám, tedy přesněji nevyřešil, ale rozptýlil se a dočasně se přenesl se jinde. Řada lidí se odstěhovala, případně byla vystěhována nuceně, noví nájemníci na sídliště téměř nepřicházejí. Mezi lidmi tak utichly nepokoje, nicméně stále se jedná o vyloučenou lokalitu s řadou opuštěných bytů a již i dvou celých panelových domů, které do budoucna přinesou další problémy.

Janov, tedy vlastně Litvínov je i přesto předkládán jako příklad dobré praxe. Například systém prostupného bydlení, i s ohledem na letité zahraniční zkušenosti, je zřejmě skutečně účinným nástrojem pro zájemce o změnu své bytové situace. Do budoucna bude třeba tyto systémy ještě více provazovat se systémem podpory zaměstnávání. S plánovanou časovou omezeností výplaty příspěvku na bydlení by totiž osoby bez stálých příjmů nemohly dosáhnout na nejvyšší stupně prostupného bydlení.

8. Seznam literatury

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854

LUX, Martin, Martina MIKESZOVÁ a Petr SUNEGA. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením: mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Vyd. 2. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7 (BROŽ.).

POLÁKOVÁ, Olga. *Bydlení a bytová politika*. Praha : Ekopress s.r.o., 2006.

POTŮČEK, Martin. *Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 188 s. ISBN 80-858-5026-5.

POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995.

POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, 399 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 35. sv. ISBN 80-864-2950-4.

SOCIOKLUB. *Sociální past: Situační analýza sociálně vyloučených lokalit na území města Litvínova se zaměřením na sídliště Janov* [online]. Praha, Litvínov, 2009. Analýza. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách.

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Koncepce bytové politiky pro středně velká a malá města*. Hradec Králové: [Civitas per Populi], 2006, 200 s. ISBN 80-903-8130-8.

VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: Východiska a přístupy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996.

VESELÝ, Arnošt, *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1.. Praha: SLON, 2007. Studijní texty, 40. ISBN 978-808-6429-755. s. 218.

Internetové odkazy

Web Agentury PubliCon, www.publicon.cz

Web Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách, www.socialni-zaclenovani.cz

Web Aktuálně.cz, www.aktualne.cz

Web CPI Group, www.cpi.cz

Web České televize, www.ceskatelevize.cz

Web Českého rozhlasu, www.ceskyrozhlas.cz

Web Czech Coal Group, www.czechcoal.cz

Web Dělnické strany, www.delnickastrana.cz

Web Dělnické strany sociální spravedlnosti, www.dsss.cz

Web EUprotál, <http://euportal.parlamentnilisty.cz/default.aspx>

Web Homér.cz, www.homerlive.cz

Web iDNES.cz, www.idnes.cz

Web IHNET.cz, www.ihned.cz

Web Informačního systému pro aproximaci práva <http://isap.vlada.cz/homepage.nsf/esduvod3>

Web Justice.cz, www.justice.cz

Web Martina Potůčka, <http://www.martinpotucek.cz/>

Web Města Litvínov, www.mulitvinov.cz

Web Milana Šťovíčka, www.milanstovicek.cz

Web Ministerstva pro místní rozvoj, www.mmr.cz

Web Mostecký deník, www.mostecky.denik.cz

Web Novinky.cz, www.novinky.cz

Web Společnosti pro trvale udržitelný život, www.stuz.cz

Web Stavebního bytového družstva Krušnohor, www.sbdkrusnohor.cz

Web Týden.cz, www.tyden.cz

Web Ústavního soudu ČR, www.concourt.cz

Web Věci Veřejné, www.veciverejne.cz

Základní právní normy

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení)

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů

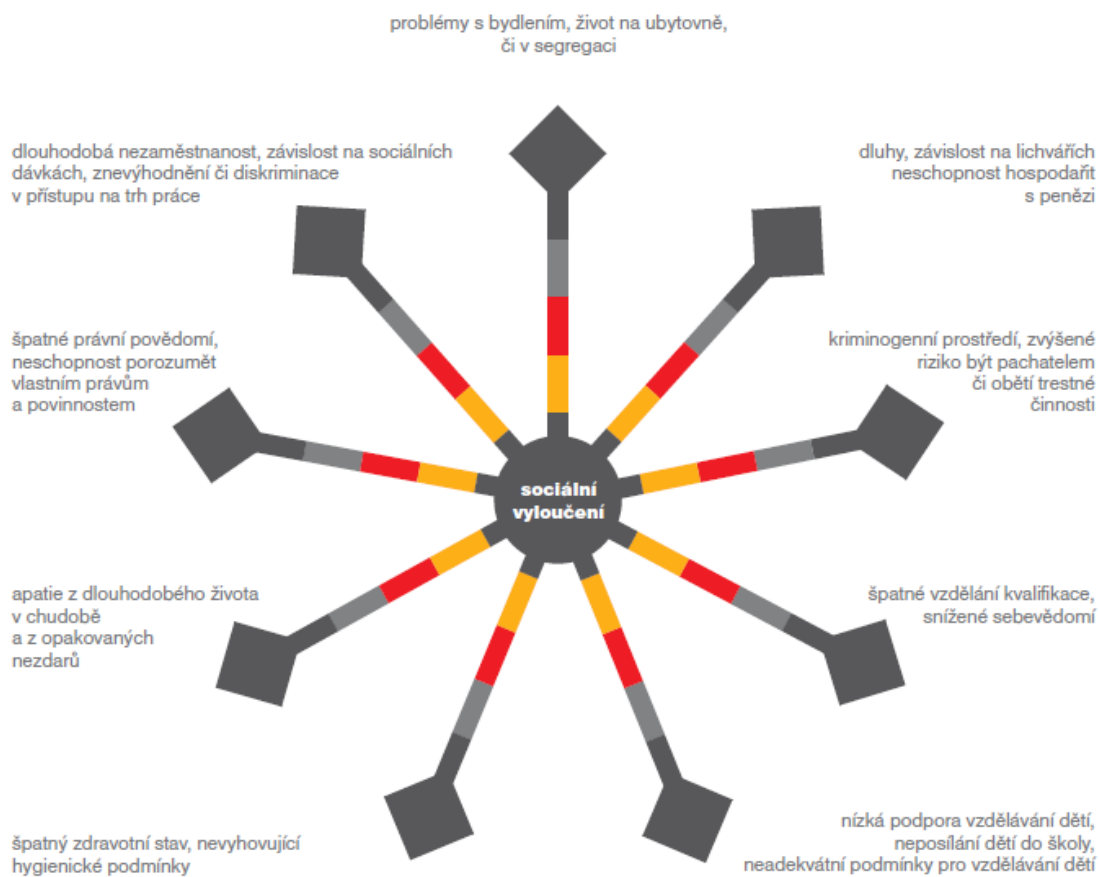
Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

9. Přílohy

Příloha č. 1. Diagram sociálního vyloučení

Příloha č. 2 Past sociálního vyloučení

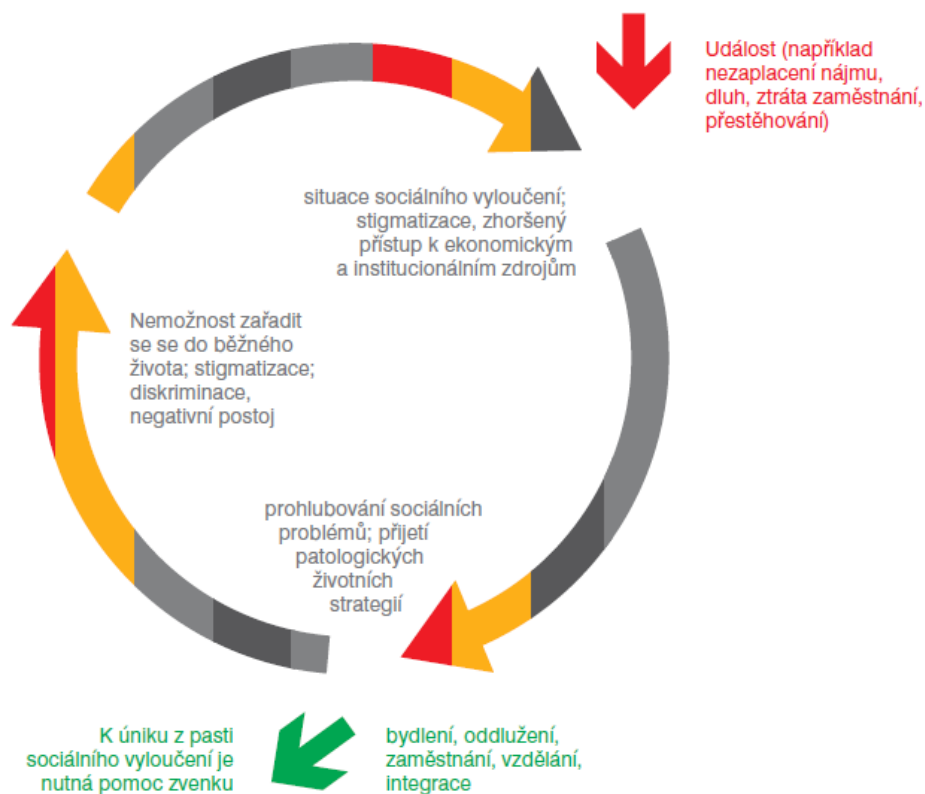
Příloha č. 1.: Diagram sociálního vyloučení

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách

Příloha č. 2: Past sociálního vyloučení

PAST SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách